

Módis Ákos

Öt perccel hat után

Kis filozófiai példatár

2007

TARTALOM

Jelölési konvenciók	
Bevezetés és ajánlás	
A ráérő emberek szobrai	
„Fölös lelkifurdalásaink”	
Az elferdülés útjairól – bevezetés	
Az elferdülés útjairól – kifejtés	
Demonstráció két okból	
Bázelben katedra	
Kicsoda volt valójában	
Kicsoda volt valójában – függelék	
Számos útvesztő	
Öt perccel hat után	
Mire való orvosság	
Záró gondolatok	
Hivatkozások és szerzői jogok	

Jelölési konvenciók

Dőlt betűs rész: hangsúlyozása adott szavak, kifejezések jelentésének, azok lényeges voltának kiemelése.

**Dőlt betűs szektorok*:* a szerző olyan *sajátos*, gyakorta archaikus, vagy „áttetsző”, azaz *nem a megszokott, közvetlen értelemmel fogalmazó részei*, amelyek mégis erős lényegyet takarhatnak.

A szöveggép természetesebb olvashatóságát általában *három egymás után elhelyezett pont*, a „...” megjelenítésű karakter szétválasztó funkciója támogatja.

„Az *im-igyen* íródott sorok Nietzsche-től származnak ...”

A „kor-szerű” írásmód Nietzsche egyik – talán közismert – fejtegetésére utal.

A „Kicsoda volt valójában” című fejezet függeléke a magyar helyesírás szabályai alól – a gondolatközlés különös módja miatt – „némi felmentésben részesült” ... például a „kis-nagy” betűvel való írás tekintetében.

A „torlódás” csökkentése érdekében, ha a „–” karakter a „közelben jelen van”, gyakran mellőzöm a „hogya” előtti vesszőket, mivel az elválasztás (képileg) megvalósításra kerül.

A helyesírás tekintetében támaszkodtam a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából kiadott, „A magyar helyesírás szabályai” című könyv *tizenegyedik kiadására*, valamint az Internet-en található „hivatalos dokumentumok lejegyzési módját” is figyelembe vettem.

A szigorú értelemben vett helyesírási szabályok alól – a mondanivaló „erőteljesebb megjelenítése érdekében” és a fentiek szellemében is – alkalomadtán eltértem.

Bevezetés és ajánlás

A „bevált gyakorlat” szerint két úton juthatunk közelebb az igazsághoz. Van aki kérdez, majd nekiveselkedik a válaszok útjának és amikor már-már úgy érzi, az igazság pillanata elérkezik, egy újabb tétova hozzászólás mindent összemos ... de valami azt sugallja: lépnie kell tovább.

Én sajátosan így fogalmazom: **ez az ember bedobál és mivel sehogyan sem hallja a lehulló hangokat**, úgy alakítja kérdéseit, mintha azok már válaszok alakját ölténék magukra. Így halmozódik fel a „félített tárnákban” oly hatalmas mennyiségű „ítélet darabka”, amelyek egyenesen a megismerés korlátaivá lesznek egymás „felszínes” ellentmondásaiban.

A beidegződések imént fölvezetett gyakorlata ellen ágál Nietzsche, amikor a „Vándor és árnyéka” című könyvében már korábban lejegyzett gondolatai mellett újra hitet tesz. Az ember hajlamos társaival egyetemben *„kor-szerűnek” lenni, hogy így a megszokás talaján ragadozva örökdjék jó, vagy rossz sorsa felett, csupán a jelenkor elvárásainak puha leplével takarózva ...* mondaná. Hanem tekints inkább előre, vagy kutasd a múlt értékeit, *de semmiképpen se fogadd el azt, amit az adott korszak „rögeszméid” útján belőled birtokolni akar.*

A jelenkor nagy megtartó, ugyanakkor marasztaló erő tehát. Akár a megalkuvás örök mocsarának is tekinthetjük.

És az emberek egy másik csoportja – sajnos a számottevően nagyobbik rész – nem cselekszik mást, minthogy **hangoskodék** ... ahogyan az önmaga tudatát hiszékenyen bíró értelem természetéből fakadóan „amaz” erre a viselkedésre rákényszerül. Bővebb kifejtést kár lenne pazarolni a jelenségre, hiszen az mindennapos zuhataggal bennünket amúgy is körül „ölel”.

A keresés azonban jó út és az is nyilvánvaló, hogy a kérdések ismétlődő jelleggel fölvetik orcájukat. *De az eszközök és módozatok kiválasztásánál hagyjunk egy kis időt megfontoltan önálló töprengéseinknek.* Ebben a munkámban én is ezt teszem és ajánlom hiábavalóságaimat – midőn mindig maradnak kételyek kibontakozók – *távoli reménységeinknek ...*

... közöttük is

az anyaméhben ringatózó gyermekemnek.

A ráérő emberek szobrai

Tekints körül, ha a látszat jóságán „gyönyörködni” támad kedved ... mondaná *egy idejét jól bíró ráérő ember*, amint éppen a világ forgatagát szemléli, annak valamely eldugott sarkából csendesen.

Ő talán a „sok beavatkozás” szándékával már megtelve és azok építő-bontó gondolatainak meglehetősen távolából észreveszi: *hogy az élet mélyen túlhaladta önmagát és töprengés nélkül szaladozik előre*. Ő az, aki valószínűleg most nem tudja mit lehet „ez ügyben” tenni ... hirtelen tanácsalanná válik. Netán dolgait még elrendezi, hogy azután félreálljon ... „majd leengedje magát rögtön az első utcakőre”.

Ezt követően ebből az állapotból három irányba billentheti magát az ember saját akarata és szelleme szerint.

Természetünkben fakadóan gyakori az az eset, amikor *a test és csak is a test óhaja ... vágyai teljesülnek*, sőt terebélyesednek ki „mindennapos túlélő-gyakorlatok” és az anyagias világ ellen forduló szócséplő hadjáratok alakjában.

Akik erre hajlamosak ... válnak csavargóvá, netán hajléktalanokká lesznek, vagy tiltott szerek és mindennemű kábító dolog felé hajladoznak el „baráti körökben” botladozva. *De mindezt teszik a társadalom biztonságos távolából!* Gondjuk van rá, hogy szem előtt legyenek és lássa, félje sorsukat a többi rohanó – nyüzsgéseiben még inkább egészségesnek tetsző – hétköznapi ember.

Gyakorlatuk pedig nem más, mint örökös sóhajtozás és pihegés véget nem érő folyamata.

A szellem ilyenkor látszólag nem pihen, ám mégis aluszik és hangos lázalmában csapong öntudatlan összevisszaságban. **Mindég ugyanazt és újra ugyanazt krákogja taszító nekiveselkedéssel**: „mert hiányzik, mert nincs, mert nem adnak és nem is kaptam soha”. Az okok annyira leegyszerűsödnek, hogy már nem is léteznek többé.

A dolog úgy fest ennél a „testét cipelő lehajlónál”, mintha valahogy mégis „a többiekkel járna”, hiszen amazok barátságát elveszítve, „talán még testét kellene áldoznia”, ami pedig az ő foglalatosságainak éppen legfőbb értelme és „fölszentelt célja”.

Ez az ő „fölemelkedésének” egyetlen eszköze: *a test és a test nélkülözéseinek fölmagasztalása*. **Ennek azután „gondosan elrendezett oltárát” építi föl zajos aluljárók peremén, forgalmas tereken, füstös kocsmákban ... egyéb szórakozóhelyeken. Vagy bódultan hever valahol „örök-kamasz kisszobák” másnapos félhomályában.**

Sokat beszéltem erről az emberről, **midőn a kopogós útról puha ösvényekre mind gyakrabban tévelyednek el tőlünk barátaink**. De az „így megharcolt” őszinte valóságért az én világos tükröződéseimet kapják cserébe. Jó okkal szóltam róluk oly részletesen.

De haladjunk tovább és váltsunk irányt! Hová legyen a ráérő ember, ha már testét sem félti az enyészettől?

Fejlődik és ezáltal mind inkább sebezhetővé válik **ember-világunk**. És szerencsétlen módon szaporodni látszanak „bizonyos megdöbbentő halálesetek”. Jellegzetes kísérőhangjai gyakorta így szólnak: „ki gondolta volna; nem tudtuk mire készül; pedig olyan szépen alakult minden”.

És összefut a szörnyűségre a nép. A szörnyűségre, amely főleg fiatalok, nem ritkán jó egzisztenciával rendelkező személyek körében következik be.

Az ő esetükben is – a szomorú és megrázó eseményt kiváltó hatástól függetlenül – elmondható és általános érvénnyel leszögezhető egyszerű igazság: miszerint kiálltak abból a sorból – amit te olvasó most is keményen taposol – és **íme örökkön ráérő emberekké váltak lebegve körülöttünk élő intelmek gyanánt**.

Persze máig sem értjük „kor-szerűtlen” logikájuk menetét, amidőn amazok azt az élet okfejtéseivel: az igazi céljaitól régen elhidegült, *hatalmaskodó-ágaskodás* eszményével ... oly merészen szembeállítják.

Ekképpen mélybe hullnak a sorsukat megkeserülő lehanyatló testek és elárad velük fájdalomuk özöne is valahová egészen messzire, **míglen a sok oda-maradó lélek hitetlenkedve törülközők meg hangos fájdalmuk körbeadott golycaiban újra és újra föllobbanó szertartások derengő világán**.

Ám én nem az elgyengülöket és az „őket elvesztegetőket” neheztem és nem is a gyász súlyos lepedőit hasogatom holmi latolgatások könnyelmű ösvényein. Hanem barátom: én a ráérő emberek szobrai faragom sorra szépen. És hidd el van bőven, ki könnyen adja annak mintázatát!

De jöjj most velem a „nagy ellenállók táborába”, mivel a *leereszkedés állapotából* ez az utolsó elvezető járat, ahová a **harcos szellemű és büszke lélegzetű emberfők tömött sorokban mostanság oly buzgón igyekezének**.

Ezt az embert így szólítják: művész. Akár magára az alkotóra, de éppen úgy az előadó-művészet-re is gondolok most, hiszen az interpretálás útján, vagyis az (újra)értelmezéssel – ez utóbbi személy – igen komoly résztvevője a „teljes alkotói gondolatmenetnek”.

Számosan közülük rátermettségükről elhíresült boldog emberek. Úgy mondják: „a sors különös kegyéből áldott tehetségek”. És vannak, akik a **szemükre tapadt varázslatos lencsétől szenvedvén kitanulják a szakma titkos-bűvös dolgait**, hogy azután felül emelkedjenek sajátos, meghasonlott állapotuk kínos gyötrelmein.

De bármint legyen is, **a művész amidőn leengedé magát, hogy ihletének bódító illatával így megtelítődjék, a következő pillanatban már a szellem erejével próbálkozik fölmagasodni. Ilyen módon tehát hullámozni látszódik az ő különös világában, ahogyan a ráérő ember talapzatáról fölemelni kényszeríté, majd roskadni vissza nyugtalan természetének lüktető erejét**.

Sokan így látják: szabad ember és kiváltságos. **Hol úgy teszen**, mint akinek a világon semmi dolga ... sétál, beszélget, vagy „belebólint a kövér éjszakába”. **Míg másnap délcegen hízolg az ő díszes letéteményei előtt.** Sóvárogva nézik és „félve hiszik el az ő tudományát”. És mutogatnak utána: „az ott mi ... ez meg miért?” Ha pedig nem szépen hangzó, vagy nem annak mutatkozó **bravúr borul eme mutogatózva szemlélő karjaiba, ímé rugdosódni kezdé azok furcsa elmívelőit**.

Bizony számosan kételkednek és a növekvő kínálat **fölemészté az ő elbírásukat**, amidőn egyre többen adják magukat hitvalló bátorkodással **embervilág peremén lakozó emberlátóknak**. De ki merné „határok föl húzásával” elremiszteni a nézegetni vágyódó kíváncsi szellemeket, különösen ha amazok amúgy is tolni kezdenének? És az „ősz tarkóját ingató kritikus”, a **sokak figyelmével magasodó ítész is jelenté magát, hordozván az ő míveltsége és ezernyi bejárások porával meghintett magasztos tekercseit**.

De az ember olyan értelemmel bír, amely **kikívánczóké értelmetlenségének hideg tavába, majd szaladozék vissza az ő forrón tartott fürdő termeibe: nem bírván sehol se magát**. Azonban figyelj most szavamra élesen, ha csupán valaha egyszer is tested szaporítására járattad ezt a malmot:

Amikor a művész „alkotásba gyürkőzik teljes zsigerével” ... és miután jól áttekintette azt: *ímé bezárul előtte a világ*. Már alámerüléseiben bolyong és csak néha tekint ki onnan, akár a bűvár lát karikában valamit is a derengő felszínből ... lenn az eleven fényárban lüktető mélyben. A rácsodálkozás mosolya és a nyomában föllobbanó öröm – *az újra visszatérés rövidke pillanatában* – nem megvásárolható és nem lophatod el, hiszen: **pontosan nem tudni honnan való, ahogyan hirtelen újra semmivé is léssen**.

Akinek ez a pillanat megszületik, **amidőn meglátja emelkedő mellkasából kibomló teremtményét** ... nem lesz bántódása, bárha támadják is tétova kérdő tekintetek.

Ám végül: „ha jutalom-játékra is futja” a szellemi kisugárzás fölbecsülhetetlen energiáiból, az alkotó a siker útjára lép. **És a nagyközönség tapsol és tapsol és újra tapsol ...** Ám nem szabad elfeledni: akadt jó néhány szellemi óriás, aki nem bánta „fiókban heverészni” jól elkészített kincseit.

Benépesült hát a szoborpark, de minden talapzaton a ráérő ember töprengő alakja magasodik föl. És az arc távolába révedező tekintetünk mindenhol mást vél fölfedezni: *sóhajtozó testeket, test nélkül lebegő örök-néma igazságokat* és a **hiábavalóság ellen küzdő kitárulkozó szellemek bőségseregét**.

„Fölös lelkifurdalásaink”

Mondják: a gyermek nagy felelősség. Életre szóló ajándék. Nem szabadulsz tőle soha, amidőn „vele halsz, ha előbb útra kél”. Vagy emlékeid porladó lapjain – mint bezárult igaz történetek – ő hinté szét majdan – akaratod dicstelen múlásával – ketrecétől való szabad szellemeid, legendáid özönét.

Szeretteidért szívedből járatott malmod délidőn leállni készül. De a lanyha sodrás színe sötétre vált és valahonnan zavaros áramlat segíti tovább a kereket forgásban maradni. És hazatérvén azt mondd, minden rendben volt.

Ám ha önös célok buktatóin akad megtorpanásod, megint tolni kezd valami fuvallat, ami különös erővel áraszt el és nem tudod, honnan van ez. De betelvén dolgaiddal már nem is érdekel.

Itt vagy ott csatangolsz, ha valaki utadba akad, *a közös lelkiismeret* segítő szelleme kíséri tetteid, amit díszesen így neveznek: *felelősség*.

Gyakorta keverednek a fogalmak és nem tudod egyik miben más: *kötelesség és felelősség*. **Míg emez hangosan követel, a másik csendesen szól és mézzel itatja át hiúságod**.

Ugyan kit ne ragadtak volna el nagy szavak: „te vagy érte felelős; a tiéd; jól vigyázz reá”?! *Ám a kényszer „elnyújtja tetteid” midőn így kétszer is latolgatsz és igaz jellemed ekképpen sötét homályban vész el.*

Ahogy segít-e szellem óráról órára a „*mindennapok átszelésében*”, épp úgy elgyengít és mondja: maradj picit veszteg ... Örök türelem ez barátom és akit a közösség egyetlen szála is elér, körbefonja azt egészen. maradj picit veszteg ...

Az egyszerű ember kevéske kincseinek vasládáját cipeled: ímé felelősséged volt kovácsa annak. Vagy bűvő tehetséged, készségeid díszes ékszerdobozát bújtatod-é? A hiábavalóság ereկlyetartója marad az igaz ünnepek nélkül.

Mert a felelősség elfakít minden lényegét és *rendkívüli dolgainkat bizony igen utálatosnak tartja*.

A felelősség egy rögzült eszme, **amely a tiszta gondolat és a tisztesség szócsöveként tetszeleg mindenek szájából**. Leplezi bűneit és *büszkeségedbe rejti romlandóságát*. Ám egy valaki van, ki érzi „annak fenséges ízét”, de megemészteni ezt a falatot, már leereszté néked: *a te gyomrodnak fájdalmára*.

Társas magány ... én valahogy így mondanám, amelyben szegény önmagad, az önállóságod és törekvéseiben rekedő egyéniséged menetel ... sorstársaival hasztalan.

Küzdötéren vagyunk, ahol minden és mindenki egyforma. Nincsenek pajzsok, lándzsák és más fegyverek csak hajítógépek: **mögöttes gondolatainkból zúduló szilánkos bombák ... felelősség-repeszeink**. Mert harcos szellemet idézek most, amikor taglalom ... mi is lehet a felelősség.

Felelős vagyok a pontosságért, a gyors előlépésért, a jó megjelenésért, a megélhetésért és a családért ... az éppen zajló vitáért ... Nincs olyan perc, amely nélküle peregne le. *Ha kapcsolatot van a közösséggel, ő az aki ütemet ver a lassan, de kitartóan haladó rabszolgálya.*

A ritmust meghatározó kalapács hangja szól és ekképpen tudod mikor van az ellenfeszítés pontosan kiszámított, tőled teljesen független időpontja. Abban a pillanatban emelkedsz és húzod-vonod lomhatag eveződ, ahogyan szólít a közös menedékből valahonnan – a habokban sodródó lélekvesztő kiemelt pontjáról – a hangjelző mozdulat.

Mai nyelven ezt így mondanám: *mi bennünk emberekben határidők vesznek el és buzognak ... adják a tartást kívülről természetes képet mutató cselekvéseinknek.*

És szerződések, kitételek, gyomorszorító időpontok húzzák jó erősre – ne kókadozzon, vagy hajladozzon erre-arra – „a közösség hatalmas sátrának vaskos tartó kötelékeit”.

Hol sátor, máskor gálya ... A közösség óv, megtart ... majd harcba szólít ha kell. *Kötelességed*, melynek hangja így szól: „elpusztulsz nélkülem”, no meg a *felelősség* halk szava, „mint szorongásodon enyhítő ópiumos biztatás” ... váltakozva rángatják zsinórjaid.

És nyájasan hív valaki: „jőjj, hadd vezesselek! Ő a párod, amott társaid és íme barátaid. Végig kísérnek utadon, hogy féltő gonddal és szeretettel vegyenek körül ... Légy figyelmes és felelj személyesen értük!”

Ők azok, akik pontosan úgy – mint ahogyan te is – félik és rettegik belül a rideg hétköznapi holnapra várható fagyos mélypontját.

De hát így, vagy úgy közelít ... ez a lappangó szellem: *a közösség kedvére, a „közéleti közegnek” hasznosul és fölbiztat, maga mellé állít, rászed *minden egyet a mindenből. Csupán a remetét kerüli és tartja őket fölöttébb fertelmesnek, mivelhogy azokat megkönyékeznél sehogyan sem tudná.**

Felelősség, kötelesség, felelősség ... nyomukban ott jár a bujkáló és nyomasztó érzés, amely naponta megroppantja a lelket ... a belső egyén közérzetét, midőn *a közösségtől magát távol érző énünk hangulatával cselekszik igazán rosszat*. Működése „mélyebb világunkban” visszahúzó erejű, sőt pusztító. Látszólag a cselekvés jó útjait szolgálja, ám belülről áradó ötleteid és bujkáló kreatív hajlamaidnak börtönét vonja köréd.

Úgy tűnik nincs hová lépni és nincs kar, amely megemelve, elvinne innen valahová ... bárhová. Vagy talán magadra vennél száz év magányt, sorsod magadba temetni egészen?

Mégis ... Egy vakítóan fényes tisztaság vár valahol reád. Épp úgy, mint a mesében. A fák hihetetlen színekben, eleven pompával vesznek körül. Sűrű erdei növényzet és szűrős bozót már nem mardossa bőröd. A távolsággal íme a látvány magasztos erejét növeli már az elhagyott rengeteg ... az erdőszél körvonala.

Itt „középen” csodásan sziporkázik minden. És ahogyan dörzsölöd káprázó szemed, hirtelen pillantod meg „őt”. *És mint egyetlen létező akarát veszed szemügyre midőn a kíváncsiság sehogy se lankad.*

Látomásban látja az egyetlen létező a számára létező egyetlen ... ímé ezt nevezi az ember szerelemnek.

Az akarát, amely kíváncsisággá ereszkedik, szárnyaival verdeső várakozássá lesz úgy, mint test imája örök leborulásban. Felejteti akar ...

És könnyűvé lenni bizsereg egész valód: veszteni léghajó kosarából súlyos terheket. Szellem, tehetség és sok fölös számvetés, kötelező gyakorlatok ... mindegy ... mindened.

Csupán az *egyedüliség* ujjongó, mámoros gondolatai maradnak és látótered fókusza egyre szűkül. Távoli hangfoszlányok és rángások ... érzeteid szűkülő sávján már nem nagyon érnek el.

És „ő” az, aki vonzza tekinteted ... minden más sugárzást – irányodba igyekvőt – eltérítve.
Megmentőd látod, midőn imbolyogva süllyedő gondolád haszontalan csomagjait íme sorra kidobálja.

És „az emelkedésben” sorra szétpukkannak rossz emlékü, ragadós dolgaid, ahogyan a zsugorodó pontok, megszokott világod kötései lassan elszakadoznak tőled. *Tartani az irányt a magasba: elég hozzá az eleddig fontosnak vélt szállítmánytól megszabadulni.* És „ő” segít, megteszi.

**Csak hajol, dobálja, hajol, dobálja ... hullnak felelősség poggyászaid.* Az úti felszerelés, amit féltesz és a teher, amelytől megszabadulsz. Így emelkedik egekbe minden forró szerelmes, egyébiránt lassan már nincstelen ... sodródó vándora az égnek.*

De a felhőkön túl egyre tart a felhőilen boldogság. Hasító érzeteket észlelek. Hűsítő áramlatok süvöltik körül felhevült testem. És érzem magasságát a csendnek, amikor ezt az új, igaz csendet élem meg. A szünni nem akaró szabad és büszke fuvallatok különös csendességét. A veszély földidézése, amikor alá tekintesz, örömek sokasodását idézi elő. Nem tudni mi lesz ...

A zuhanás bizonyos, de ha túléled, az élmény örökre veled marad. Sőt minden újabb bilincs kattanásával erősödni fog emléke ... hidd el! Az érzés, hogy nevelésed első pillanataitól kezdve életfogytiglan tartó fogságodon kicsit túljutottál, reményt ad örökre felelőssé lenni.

Az elferdülés útjairól – bevezetés

Ha a fogalmakat tisztességesen a helyükre tennénk, megoldhatatlan problémák tömegével kellene végeznünk. Maga a nyelv, az ember gondolatteremtő és kifejező eszköze – ahogyan most is írom soraimat – hihetetlen sok kitérőt engedélyez „hétköznapi kalandjaink biztonságos megéléséhez”. **Nem muszáj jól kitalálni mondókád ahhoz, hogy közöttünk lehess.**

A mondat és a szavak *több értelműsége, homályos jelentése és hamis fogalmak bevezetése* viszi az embert olyan (tév)utakra, amelyek *hosszuk és nem a közlekedésre való alkalmasságuk alapján* vannak fölértékelve. Ha mindez egy pontosan számítani tudó és akaró „gépezet lelkében” zajlana így, mennyire bosszantaná szeszélyes működésével kedélyed? Így van ez, hiszen oly jellemző: korszerű életünkben sokszor hallod dörgedelmes jajveszékeltőit efféle masináknak.

Érdekes dolog az, hogy amit másoktól – régi időkben az igavonó állattól, vagy királyi alattvalótól – vár el az ember, annak pontosan és jól kiszámíthatóan kellene végbe mennie.

Szókratész védőbeszéde ... „csupán” annyit kér ellenfeleitől, fejtsék ki neki bizonyos szavak jelentését, melyeket amazok előretörő, támadó hangoskodásaikban oly buzgón ismételtgetnek. A dialektika módszere működni látszik?

*Az én fölfogásomban a nyelv és az általa-belőle kibontott fogalmak halmaza nem más, mint „veszélyes kotyvalék egy nagy üstben” ... az értelem lábra kelése és talpon maradásának meglehetősen zavaros eszköze. A jelenleg érvényes viszonyok között a számítógépekre kitalált programozási nyelvek szegényes szókészlete és célirányosan kitalált, egyszerű grammatikája mellett: *kifejezetten hazugnak nevezhető a mi kifejező erőnk*, az emberi értelemhez és az ahhoz szorosan kapcsolódó problémák „tömkelegéhez” hűen igazodó, rendelkezésre álló eszköztárunk.*

Ha a beszéd, a nyelv és egyáltalán a gondolkodás problematikáját tovább feszegetném, számos önmagába visszatérő feladat viszontagságaiba ütköznék, mint például:

... a *szép beszéd* lényegét ölhet (de kell, hogy az ember szelíden szóljon)

... vagy *hasonlatok alkalmazása*, amelynek következménye mindig valamely eredeti igazsághalmaz átlényegítése, miután ezzel az eszközzel csak modellezni tudjuk eredeti sugallatunkat, azok sarkalatos pontjain keresztül (ám lényegét erősíthet az „újrázás”)

... és gondoljunk végül valamely *nagy mondanivaló* – például verseskötet, vagy tudományos munka – *formai, stílusbeli megalapozottságára*, ami ahogyan kapaszkodót jelent, úgy hihetetlen nagy elkötelezettség is az alkotó számára és igen nagy megkötése lehet *valójában szabadon keringő gondolatoknak* (szokás szerint „rigmusban”, tudományos módon, vagy – hogy bennünket felismerni lehessen – „saját szabványainkban” illendő megszólalnunk).

Tehát ezer és ezer módja akad a lényeg megkerülésének, „az értelem becsapós járatásának”. De ami tetézi a bajt, az a *hamis dolgok szakadatlanul folyó öntudatlan feltáró folyamata*, mint növekvő teher a közös tudás elhordozásában. Túl sok a rakomány. Ki tudja melyik konténer igazából honnan származik?

Persze filozófiai alapvetések, kitételek védenek és körülvesznek – bennünket gondolkodó embereket – amikor vigasz gyanánt hangzódék innen-onnan: az igazság csak megközelíthető; semmiben sem lehetünk bizonyosak; a titkot csak egy valaki ismerheti; ha az alapot kicseréljük, más fensíkra jutunk ...

Én mégis szomorú vagyok, amikor „a tudat logikájának logikával terhelt meggyúrásán, a napi kötelező gyakorlatok megszemlélése során” oly gyakran el kell csodálkoznom.

Amennyiben belegondolunk valamely dolog legmélyébe, bizonyosak lehetünk egy jól kiöltött szemfényvesztés, trükkös szabálytalanság leleplezésében. Természetesen csak ha kellően ügyesek és kitartóak vagyunk ... Lássuk a példát!

*A számegyenes ... *Sok kisdiák mankója volt nem egy átszenvedett matematika órán.** Amint lehetett, a tanító már használatba is vette, amidőn így a gyermeki értelem igen hatékony eszközzel: „precíz látomásba rendezhette a számokat”. Kétségtelen „jól működő” szemléltető eszköz és nagy gondolatoknak is jó barátja ez a végtelenbe nyúló, „határozott” vonal.

Magam így utólag az „ő” segítségével gondolnék arra – idecsalva némi felfedező hajlamot kora ifjúságomból – hogy a számfogalom kiterjeszthető a következő módon: *ahogyan a valós számoknak valamely egyenesen való „elhelyezése után” az egyenesnek „dimenzionális kiterjesztéseire” – tudniillik a síkra és magára a geometriai térre – „pillantok”, bizonyos számokat hirtelen hiányolni kezdenék ... mint a sík és a tér még üres részeinek „viszont-megfeleltetéseit”.*

Tehát hasznos találmány így első megvilágításban *a valós számoknak az egyenes pontjaival való összerendelése* és korai bemutatása. Csupán azzal a veszéllyel nem számolunk kezdeti sikereinken túljutva, hogy „mindkettő”: a *számok (az algebra „játékszerei”)* és a *pontok (különböző geometriai terek „építőelemei”)* ... *a tudat erős elvonatkoztatásainak szüleményei* ... Értsd: „*az igencsak létező értelem igazi elméleti felfedezéseinek eredményeként jelennek meg*”. Azaz nem is olyan egyszerű utakon jöttek létre eme fogalmak, mint ahogyan azt gondolná ma az átlagos, egyszerű ember.

Amilyen módon mondhatjuk, hogy az almát például „csak úgy egyszerűen elnevezték”, mint alma ... ezek a fontos fogalmak: *a szám és a pont nem csupán címkék, hanem az önmagában amúgy is eléggé billegő tudat fontos építőkockái, mint tehát eléggé gyanús képződmények.*

Számok egyszerűen: az értelmed hétköznapi szükséglete, amidőn annak folyamatosan összehasonlításokat kell végeznie.

Pontok egyszerűen: már szinte látni véli agyad, mivel oly rengeteg hasonlót megszemlélt, így erősen rögzítette is annak belső képét ... nem beszélve arról, hogy a „folyamatosan érzékelő tudat” térben való berendezkedésének legalapvetőbb eszközévé kellett válnia.

Visszatérve azonban a nyitóképre ... A kisdiák tehát úgy tesz, ahogyan azt „a pedagógus jó szokás szerint elvárja tőle”, vagyis szépen kibaktat a táblához, veszi a krétát (ha még használatos) és bejelöli a kérdéses számnak megfelelő pontot a – zérus helyével és a növekvés irányával előkészített – számegyenesen.

De most lassítsuk le ezt a mozdulatsort egészen, **akárha filmbéli detektív szólna az események monitoron való visszaporgetésekor: „állj meg itt, vissza egy picit, most jó!**”

Amikor a kéz nyúl és húz egy vonást a táblán – a számegyenes valamely pontját így egy bizonyos szám helyeként megjelölve – ... a röpke mozzanatból több eltusolt részletet is elővarázsolhatunk.

Először is a gyermek számára az „egyenes végén” jelentkező nyílhegy segítségével sugallják, sőt szuggerálják és rögzítik azt a korántsem nyilvánvaló dolgot, hogy ez egy vízszintesen mindkét irányban *végtelen messzi elnyúló* vonal. És ez így számára valahogy még rendjén való is lenne, hiszen ő nagyon sok számot szeretne „felpakolni oda”. **Gondoljunk a reklámok „szám-ár-ral– számára –számár-rá” embert leszorítani igyekvő villámaira!**

Másrésről mélyen hallgatnak a vonal vastagságáról, miszerint az a „végtelenbe zsugorodóan kicsiny méretű kellene, hogy legyen valójában” és így amidőn „odahajítunk egy számot”, azt tulajdonképpen ez a vonal, „mint gonosz sárkánygyík” épp ellenkezőleg – nem számháborúzni óhajt, hanem – inkább elnyeli.

Hogy is van ez? A vonal pontok halmaza, a pont pedig egy végtelenül összezsugorodó piciny gömbszerű rész a térben. Tehát a „pont kezdeménye” folyamatosan összehúzódik és közben „kénytelen olyan kicsinnyé válni”, hogy hétköznapi méretekben elgondolva és a megszokott szemlélettel követve a látványt egy darabig ... annak lassacskán már nem is volna szabad léteznie.

Természetesen mindebből a mondjuk 8-9 éves csöppség – alig másfél méteres gyerek – nem valami sokat vesz észre. Mégis: *használatba vesz komoly fogalmakat abból a célból, hogy agyában „látványba rögzüljön a lényeg”, miszerint „a számok léteznek”, rendezhetők és akár még is feleltethetők, ahogyan azt a fenti módon végig követtük.*

És arról csupán halkan merek szólni, hogy maga a *megfeleltetés* – matematikai nyelven *egyértelmű hozzárendelés* – milyen fontos fogalom, amelynek nyugodt lélekkel való átlépése még azzal sem indokolható, hogy mindennapjainkban „unos-untalan” belebotlunk, mint ahogy a „mozijegyhez tartozik ... a székhez tartozik ... a nézőhöz tartozik a ...”

A zérus – „mint a számok fejedelme” – még tetézhethné a gondokat, hasonlóan a hozzárendelés és az egyenes fogalmának imént fölvezetett problémájához. De hagyjuk ...

Tehát lassított felvételtől nyomon követtük az eseményeket, hogy benne – a részletek megelevenedésével – *szakító értelmű gondolatokhoz jussunk* ... illetve csak mi így együtt ... te és én ... kedves olvasó. De amott a „táblánál ácsorgó” mindebből semmit sem láthat és akkor vajon mi legyen az ő tudása?

Ismeretei szerint a számok akár (vegyük újra elő) az almák – amelyek megszámlálhatók – „látszanak”. Sőt úgy véli léteznek és mindig is léteztek, mivel a számegetyenes – amit már agyában állandóan látni vél, azaz könnyedén el tudja képzelni – „íme mennyire szereti őket”. **Talán még anyukájuk is lehetne (nem pedig sárkánygyík), hiszen hazavárja mindéglen aggódalmasan azokat.** És azt is tudja a derengő értelem, hogy van ez a valami, ami mindenhová eljut: a jobbra-balra kígyózó végtelen. Ám nem tudja, hogy ez az erő (a végtelen) olyan csodákra is képes, hogy dolgokat „teljesen eltüntessen”, ha kedvére úgy tetszik.

Összesítem a végeredményt. Azon az áron, hogy *megfeleltetéssel* a még nagyon is éretlen gyermeki tudatot komoly szemléltető eszközzel támogatjuk – miközben eme ceremóniával kapcsolatos fogalmakat „féloldalasan tudatossá tesszük benne” – elérhetjük, hogy működése *hajlamossá váljon a rossz megszokásra: azaz renyhe, félig értelmezett, majd odahagyott utakra tévedezzen el később bármikor, ha azt „neki” az így apró lépésekben kialakított és erősen rögzített kényelmes szokásai úgy megkívánják.*

A szótár bővülni kész és írónak az oldalak, hiszen oly hiszékeny ez a belülről képekkel teli, szorgos kis napló. A zavar jelei pedig még sehol nem mutatkoznak. Miért idegeskednénk, ha amúgy meg „láthatóan minden rendben van”?

Az elferdülés útjairól – kifejtés

Amennyiben az előző sorokon – tisztelt olvasó – túljutottál, joggal felteheted a kérdést: mi legyen a problémát elénk táró példabeli főhőssel, a különben jó szándékkal igyekvő gyermekkel? Nos, mi legyen hát vele?

Az csak természetes, hogy „erre a súlyos helyzetre” kitérő választ kell adnom, különben magamra húznám **a világ egészen új arca kimódolásának reménytelen problematikáját**. Igaz, nem ezért botladoztál idáig el – talán szeszélyesnek tűnő – gondolataimban ... ám legyen.

Kedvedért barátom „befejezem nagy művem”, annak tudatában is, hogy így dolgok soha nem dőlhetnek el. De már csak ilyen az ember. Szeretne pontot tenni vitás helyzetek végére. Pedig amíg így folyamatosan harcol, élvezi és éppen úgy gyűlöli azt „amit és ahogyan” tesz. *A „szépséget és rendkívülit” csalogatja, kutatja ... majd gyorsan rápillant, elismerően bólint és már rohan a következő „csoda-csapdához”.*

Az emberi tudat sajnos ez idáig „úgy van kitalálva”, hogy **igen-igen serénykedik sok lezárogatás mögött**. Türelmetlen topogó, akár maga a gyermek és annak örökké harmatos boldogsága. De ez a vágyunk: a boldogság után való sóvárgásunk álságos sóhajtozás csupán, minthogy ... **az értelem, annak lényegéből fakadóan inkább magyarázatok gyűjtéseibe bocsátkozik és nem elégszik meg a „puszta látvánnyal”. Féktelen tempót diktál, amidőn a rácsodálkozás gyönyörűséges pillanata pedig oly rövid.**

De visszatérve a dologra ... Mégis: „miként igazítsuk el szegény kisdiák mozdulatait?” Hogyan irányítsuk és mit adjunk hát a kezébe? Egyáltalán szüksége van segítő szándéokra? Képzletünkben már a tábla szélénél türelmetlenül toporog, úgyhogy jó lesz igyekezni. Nem vár nagy csodákat, csupán szeretne tovább lépni. Valószínű soha nem is lesz matematikus, de még közelébe sem kíván férkőzni eme korán gyűrűző homálynak.

Folytatva vizsgálódásainkat, előbb vegyük fontolóra a következő megjegyzést: amikor az emberi értelem „darabkáit”, a fogalmakat jobban szemügyre vesszük – akár az almát, vagy a számokat, netán az „őket elnyelő” egyenest – könnyen beláthatjuk, hogy hajlamosak vagyunk azokat véletlenszerű mivoltukban, valamely képzletünkbe vetülő példányukban megragadni.

Mintha a tanító az osztály felé szólna és mutogatni kellene valamit ... **miként egyfajta oktató jellegű játékos feladat szereplői lennénk és kapkodva keressük, azután „nyújtózzuk az általunk megfelelőnek vélt válaszokat” ... ahogyan szeretnénk jól teljesíteni szaporán, szépen.** Egy szóval működik a teljesítés kényszere, hasítja bensőnket akár a felelősség.

Amidőn tehát a fogalmakat „így megragadozzuk”, hogy azokból majd kirakós játékba kezdjünk, a dolog már el is dőlt ... Tudniillik ezzel a „nehézkés válaszadás síkjára” érkezünk el: *konkrét példányok logikusan elrendezett, vagy csupán annak látszó halmazával babrál az agy, amely látszólag általánosít, vagy úgy tűnik jó irányba görget valamely érdekes analízist, de valahol érződik mindig a lezáró végpont jelenléte.*

Az emberi szemlélet nyomorúsága ez. **Szereti azonnalos dolgait.** Szereti és ragaszkodik hozzá. Ragaszkodik hozzá, mert az éppen képződő gondolat árnyékában mindig ott lapul maga a gondolat kényszere is, a gyors és helyes értelmezés felelőssége.

Másképpen: az ember olyan világot alakított ki magának, amelyben szükséges és elégséges „jó játékosnak” lenni. Feltehetően a kommunikáció alapvető eszköze, a kötetlen beszéd az ami ezt a beidegződést rögzítette, ám akárhogyan is nézzük ... *muszáj, hogy képességeidhez mérten a lehető leggyorsabban add meg a lehetséges legjobb válaszokat.* És amennyiben ezt

így megcselekszed, jutalmad ebben a világban – amit így neveznek: „közéleti közeg” ... vagy hivatalosan társadalom – egyszerűen ebben a szférában a fizetséged az *elismerés, a figyelem középpontjába kerülés, a *sanda megbámulások fókuszában való pókhálószerű remegés kellemes, simogató érzete**. A ranglétrán, amely önállóan akár egy külön elbeszélést megérdemelve ... és tulajdonképpen nem is létezik, de azért mindenüvé elkígyózik, elér ... szóval ezen a recsegő lajtorján béred az eggyel magasabb létrafok lesz.

És ahogyan a mozgás a létezés, úgy az átmenetek a szellemi létezés jogosítványainak bizonyulnak már „időtlen időktől” fogva. Kapaszkodni és mozogni, lökdösödni ... ez bizonyult a „kéretlen fejlődés tiszta logikájának” mind a természetben, amint az „értelmek természetében” is ... a zajló jeges áradatban, a társadalom valahol mégis létező tudatában. Abban a *hétköznapi világban* éppen úgy, amelyben az emberiség korszakos menetelését gyakorlatiasan végre kell, hogy hajtsa.

Azonban a *saját felfedező kedvére cselekedni már nem igen tudó és felelős gondolkodással terhelt értelmek kitermelése* csupán mint a *jéghegy csúcsa* látszik a társadalom eme – maga önkényére és kényszerére kiárasztott – végtelen tengerének felszínén.

Nagyobb szörny és alattomosabb veszély ... a megbúvó akadály. **Az áttetsző víz mélyén mégis elhomályosuló alapzat, amely tette készen sülyeszti el – a szelíden ringatózó hullámokban is – az arra gyanútlanul elhajózó és gigantikus terheket szállítani vágyódó szellemi uszályok nagy sokaságát.**

Nem is hiszed barátom mily szörnyű ez a *mély végzet* annak, aki hitte és vallotta volna az új ígéret ... de ahogyan Mózes az ígéret földjét ugyan még fölmérhette egy távoli pillantással: amaz soha még csak rá sem ismerhet a saját igazságaira. *Érezni erőd és azt az erőlködésnek odaajándékozni, hogy soha ne tudd miként emelt volna a magasba ... tompa fájdalom ...* de talán a legszörnyűbb emberi szenvedések egyike lehet.

És sokan nyugtalankodnak így, hogy nem tudják honnan eredez bizonytalanságuk gyökere. Érzik és nem tudják, hiába keresgélik az elszívó hatás eredetét és okát. *Az előzőnlő szellemi közöny és a sejtés ... az élet feledésén derengő gondolat pusztítóbb az értelemnek, mint bármely azonnal lesújtó kudarc, vagy logikádba hajladozó – szűnni nem akaró – kacagó kiáltás.*

És ennek a jéghegynek alapját – íme elmondom – így nevezik: *nyilvánvalóság ... *amely ahogyan a lomha tömb elúszik messzi vizekre, mint tompa szellemi derengés fölerősödé magát benned**. És te éppen elhagyván „szegény kisdéd napjaid”, pontosan amikor hasítani kezd benned valami nagy felismerésképe, a tudatra eszmélés hiú ábrándképe ... ekkor a „*nyilvánvaló valóság*”, a bénító injekció, amelynek töltete – ismétlem – a nyilvánvalóság ... bizony barátom ekkor éli meg „ő” diadalmas perceit.

Gyakran elnézegetem, ahogyan fiam ... az alig még beszélni sem bíró, de már oly annyira szájtátva ... „pukkadozó hangokon” követelő és tekintetével igen erősen kifejezni vágyódó gyermekem: a padlón heverésző „kis kacat játékaival” hosszan elbíbelődik.

Kedvenc szórakozása mostanában a „pörgetés”. Úgy tesz, hogy kicsit magasra emel – persze már „jól kimódolt technikával” – valamely kiszemelt dobozkát, fedőt, vagy tárgyért és figyelmét láthatóan erősen leköti a lepottyanó, majd pörögve-zörögve „hosszan megnyugodó” tárgy látványa.

Lenyűgözve nézi, mert a dolog neki egyáltalán nem nyilvánvaló. Gyanítom, hogy töpreng. Talán eldönteni igyekszik a kérdést: „a billegéseiben elmúló tárgy”, vajon nem inkább valami élőféle? Miként az élők és élettelenek feltehetően még a mozgás meglévő, vagy éppenséggel hiányzó tulajdonságaiban különülnek el számára. Nem tudni miként dolgozhat ez a játék ő benne, de a dolog bizonyos: *a jelenség fiam számára (még) nem nyilvánvaló.*

A pörgetés érdekes és talányos történés a még „üres koponyának”, amely parányi „töprengésezéseket” indít el benne újra meg újra. Mi ebben a lényeg? És mi az ami itt különös? Kell, hogy most jól figyelj barátom! Kapaszkodj velem kedves olvasó!

Az alapzat hiánya, a gonosz jéghegy ütős és süllyesztő tömegének távola. Ez a dolgok nyitja, amiért soraimban idáig elhatoltam éppen most, amikor gondolataimat serényen íme most: rögzíteni szünni nem akaróan vágyódom.

Mert ez a kisdéd, az én fiam ... abban a különös kegyben és hathatós védelemben részesül, hogy *nem érti a felnőttek nyelvét*, vagy csak távoli homályból tünedezik az elő néha-néha ő neki. És így elszigetelve, mint önmaga teljes birtokosa és „kizárólagos ura” megteheti, hogy saját parányi értelmével fedezzen fel és magyarázzon meg jól-rosszul jelenségeket.

Nagyon fontos mozzanat ez, mert észre kell venni, hogy itt nem is a megértés, vagy netán a logika működése és szerepe ad lényegeget. Hanem az önálló bravúr végrehajtása. De még ettől is fontosabb az ezt követő aprócska mozzanat: hogy **ezen az úton még megmaradva, a dolgok nyilvánvalóságának vastag burkolatai sehol sem látszanak**. „A kisdéd úgy jár-kel szűkös világában”, hogy mindent csodál, *amidőn semmi sem nyilvánvaló, mert hogy senki sem siettetí és nincs meg az a mód, ahogyan elmagyarázzák azokat ő néki, ő helyette ... tudniillik a „dolgok természetének nagy törvényeire”* gondolok.

Ahogy magunktól jövünk rá egyes igazságokra, az egészen más kifejező erővel kezd hatni másokra és vissza önmagunkra. Nem olyan, mintha azt – *mint nyilvánvaló igazságot* – fejedben jól elhelyezték volna és úgy működtetnéd, vagy adnád tovább.

A megismeréshez közelítő, kígyózó vonal a rácsodálkozás keskeny ösvénye kellene, hogy legyen és mint ilyen, muszáj volna nélkülöznie minden kényszert és nyilvánvalóságot.

Csak a kisdéd mozdulataiban rejteznek „olyan korlátlan lehetőségek”, amelyek a **maguk korlátaiból merítik a dolgok ismeretlenül is csodás magyarázatát**.

Gyermekem jöjj és beszéljess velem ... hogy hát elronthassalak ... ahogyan magyarázni kezdem neked az egész világot, annak nyilvánvaló poros titkait.

Demonstráció két okból

A kép egy ajtó alsó vonalának a szomszédos falszakasz csempe burkolatán való „tovább tükröződését” mutatja be:

Megállapítható, hogy az ajtó határoló egyenesének tükörképe (a továbbiakban egyszerűen csak tükörkép egyenes) viszonylag jól kivehetően indul a bal alsó fertályból, majd a csempe szegélyek keresztjén áthaladva a látvány erőteljesen gyengülni látszik.

Milyen megállapítások felé vezethet el bennünket ez az egyébként szemünknek igen csak gyakori és megszokott látvány? Több tanulságot szűrök le számodra kedves Olvasó és nem feledem, hogy bizonyára már számos szakterület feszegette és felhasználta a jelenségből fakadó összefüggéseket és problémákat. Tehát úgy tekintem – bár saját ötlet – mintha valahol foglalkoztak volna a dologgal, „ám nekem jól jön az eset”, mint afféle demonstráció, hogy saját általános megközelítési módjaimról, illetve *az azokra leselkedő veszélyekről* röviden szót ejtsek.

Először kövessük velem a következő mozdulatokat: miután így megszemléltem a képet, fejemet úgy fordítom, hogy a tükörkép egyenes *függőlegesen felfelé látszódjon* eltűnni (fejemet kicsit a jobb vállam irányába elforgatom). Váltogassuk ezt és az alapnéző helyzetet úgy, hogy mindig csak az „elnyelő” csempe darab területére figyelünk.

Ami különbség – ha nem is látványosan – így a váltogatás közben észrevehető ... vélhetően többek számára: a nem megszokott figyelő helyzetben „erőteljesebben sejthető a tükröződő végkifejlet”. Azaz tovább elnyúlni látszik a tükörkép egyenes a legnagyobb területű „elnyelő csempe lapon”.

És amit ez a jelenség számomra megcsillant egyszerűen annyi, hogy a valóságosan is megfigyelhető dolgokra – de az értelmező és következtető tudat számára megjelenő bármilyen problémára vonatkozóan éppen úgy – nem mindegy, hogy azokat milyen megvilágításba helyezem, illetve *melyek azok a körülmények és kialakított nézőpontok, amelyek számomra biztosítani igyekeznek a feltáró folyamat, a megismerés felé araszoló út legigazabb módját*. Jó magam – tehát a töprengő, elmélkedő és latolgató ember – számára azok a körülmények, amelyekből *ismét magukat a körülményeket* mindennapos gyakorisággal körbejárom és vizsgálataim alá is vonom: *engem és várható eredményeim alakulását erősen befolyásolni és ilyen módon meghamisítani képesek*. Így a felfedező elme talán soha nem lesz képes – sehogys sem lévén a valóban pártatlan, független és „igazságos szakértőt” – *a dolgok önmaguk*

irányába való elhajlásának árnyékából kilépni és az öncélú útvesztők labirintusából kivezető kanyargós ösvényt megtalálni.

Azzal, ahogyan egy tudás-köteget kialakítunk, vele párhuzamosan – a tovább haladás folyamán – minden lépésnél számolnunk kell egy újabb elkötelezettség megjelenésével és így minden megismerés és kiértékelés saját halálos csapdáját is kényszerűen magában kell, hogy hordozza. Ugyan kialakíthatók „egészen korszerű és jól működő játszóházak” az elme hatalmas birodalmában, de **mindegyikből majd más zsvaj fog kihallatszani és a gyermekek, akik kirontanak belőlük: bizony igen gyakran össze is fognak veszni annak ellenére, hogy a közelben talán mindig akad egy „józan felnőtt”, aki hamar rendbe teszi körülöttük a dolgot**.

Így jól megférnek – igaz: egymás tisztos távolságában – példának okán a matematika nagy tartományai: az Euklideszi, Bolyai és Hilbert féle ... de még sorolhatnánk ki tudja talán a végtelenségig (?) ... geometrikus rendszerek.

Napjainkra – oly sok mindenén túl – a tudósok is megelégtették talán – vagy csak unják már (?) – a „nagy káoszban” való véget nem érő munkálkodást és örökös tisztogatást. *Így eljutottak oda, hogy a dolgok összefűzésének és egyetlen általános érvényű magyarázatának „sarokba szorításán” serénykedjenek.*

Én az imént leírtak szellemében nem tehetek mást, mint hogy nagyon sok kitartást, továbbá szerencsét ... nagy-nagy szerencsét kívánjak nekik ... minden bántó szándék mellőzésével. Hát ez lenne valahogy majdan *a tökéletes világegyetem* ...

Ha ezeken a dolgokon „így szerencsésen” túl jutottunk, tekintsük meg a „következő bemutatót”, amely – úgy hiszem – meggyőzőbb erejű és nagyobb értelmű végkifejletet eredményezhet, amint az alábbi sorokban az majd vélhetően kiderül.

Kövessük velem most ezeket a mozdulatokat: szemléljük meg úgy a képet, ahogyan az kényelmes. Ám a fejünk így-úgy mozdítása helyet *kezünkkel, vagy egy papírszelettel fedjük le a kép azon tartományát, ahonnan a tükörkép egyenes útjára indul.* Ez a kép bal oldalán található kisebb, az „elnyelő lap” melletti csempe darab. *Ezt a lefedő mozdulatot idézzük elő, majd szüntessük meg váltakozva oly módon, hogy a lefedés ideje legyen lényegesen nagyobb a teljes kép „látványának befogadásához mérten”, ám a teljes képnél – amennyire csak „kényszeríteni” tudjuk – valóban az egésznek látványát fogadja be tekintetünk! Még hasznossá lehet az eredmény elérésében (célom), ha a lefedő helyzet idején „a maradék elnyelő csempe rész” felületét szemünk mozgásával kicsit körbejárjuk.*

Így ami föltáruhat előttünk „meglepő” az nem más, mint *„az átmenet valamennyire bekövetkező teljes megsemmisülése”*: az „elnyelő csempe lap” **mintha már megemésztette volna a falatot**. Egy darabig elmélyedve, pillantásunkkal körbejárva „a lefedő helyzetben”, már nem nagyon látjuk a megbúvó, elmosódó vonalszakaszt. **Talán még sejtjük valamennyire, mivel ott lapul valahol emlékeinkben**.

„A jelenés már az első pillantásra hátborzongató volt számomra”, amikor dolgok *„meg- vagy nemléte váltakozásának”* így hirtelen tanúja lehettem. Hiszen világos, hogy a tükörkép egyenes foszlánya mindig is ott van, *de „az érzékelő és a tudat együttese” van hogy tud róla, van hogy nem.* Megdöbbenő és ijesztő kísérleti eredményhez jutunk el, remélem kedves Olvasó tudsz róla!

Hogy a „megismerő folyamatok” számára a következmények „mennyire megrázóak” – ideértve nem csak a „természet-tudományos áskálódásokat”, de **a filozófikus sóhajokkal kísért körültekintések özönét is** – el kell időznünk egy keveset a jelenség kiértékelésénél.

Még elején megragadva a személyes lényeket, azaz ami **saját filozófus szemléletem alakításában** nagy jelentőséggel bír a demonstráció második lépése kapcsán: az „*a mindennek mindenkor meglévőségének fölmerülő gondolata*”.

De mielőtt ezt a „saját alapvetést” jobban körül járnám, hadd fejezzem ki: mit is jelent számomra maga a filozófia és egyáltalán a filozofáló magatartás, mint a megismerés „egyik” különös módja.

Mennyiben más az, amikor **mint filozófus szórja szét maga körül az ember a gondolatait? Vajon meghúzható a határ, ahol már túl a vonalon csak filozófusok tapossák maguk alatt a még igen laza, rendezetlen, de annál inkább bizonytalan sorsú és keskeny, netán egyre szűkülő földszalagokat?**

Én a filozófia „egy megjelenő mozdulatának” tekintem – sőt a nagyjából két-három főismérv közül az első és legfontosabbnak – azt a lépést: amikor az ember el tud szakadni *a dolgok megmunkálásában mesterkedő tudat számára levegő-vételnél kapaszkodót jelentő megszokástól*. Azaz valami arra készíti a megrögzöttségeiben keményen gúzsba kötött tudatot, hogy a gondolkodás „újraértelmező mellékútjait” keresse-kiépítse, vagy: az ilyen módon már átgondolt és „jól megszerkesztett” hidakon át merjen szaladni, mivel azok torkolatát látni, fölfedezni tudja az ő különös megvilágosodásában. Mai nyelven kissé hanyagul és tréfálkozva: **leesik a tantusz, hogy még nem esett le a tantusz**.

Ha tehát az ember ilyen képesség és vágy birtokába jut és csak egy kicsit is kamatoztatja valahol – akár a mindennapos gyakorlatban (!) – akkor én azt mondom: *már ez az illető filozofálgat*.

És filozófia az, amit az igazi filozófus el is tud készíteni. **Így találmányai a nézetek, amelyek éppen lényegük alapján arcot és beszédmódot folyamatosan változtatni képesek és kénytelenek, miközben a bölcsesség szeretetével így eljátszadoznak.**

Azt gondolom az lehet jó filozófus akár múltban, „akár az eljövendőtől visszatérő”, aki az imént megfogalmazott gondolatok vonatkozásban képes önmagát megbuktatni, félretolni, vagy szerencsés esetben – mindezek bevezetésével – *önmagán át tud lépni*.

Nincs olyan nagy gondolkodó, aki **itt-ott-valahol** határt ne szabott volna kénytelen-kelletlen munkásságainak lejegyzése során.

A filozófus tehát bizonyos értelemben nem tekinthető a „jelenkor emberének”, amint Nietzsche azt „kor-szerűen” már bemutatta, de a számára rendelkezésre álló – nagyon is mélyen a gyakorlatba hasító – eszköze ... az önmagát is fölhasogatni képes fejsze éle: **messzi időig képes azt a bizonyos tűzfaköteget hasogatni**.

Nem „elgépelés” az, amikor a filozófust, mint a gyakorlat emberét emlegetem, mert úgy tartom, **hogy éppen a hétköznapi világ rendezkedik be olyan formán, mint képzeletbeli játszótérek és mindéglen izgalmasnak tűnő és maradékosztok sokaságának lakója**. Az, hogy a viszonyok, a vágyak és – csak látszólag, vagy valóban jogosnak nevezhető – nélkülözések ... fegyelmezni és kényszeríteni tudják a testet „annak bolyongásaira”, nem jelentik és nem jelenthetik a **föl-ki- és nem várt irányokba tekintő ember elvarázsolását, más világba „nyilvánvaló módon jelentkező” áthelyezését**.

Maga a „működő ember” az, aki a társadalom kijelölt pályáit használva és a közélet azon menetrendszerűen induló és megérkező vagonjaiban közlekedve ... toloncolja ki magát – bár más megvilágításból szemlélve jóhiszeműen védekezve – a magát örökké csak „bújócska játékban megmutatni engedő” különös és furcsa ... nagyon is különös valóságból.

Az viszont leszögezhető, hogy mint láttuk az indoklásból valamelyest: „mindkét fél” eléggé sebezhető és valóban sérülékeny életet képes „végigmenetelni”, melynek utána ténylegesen csak az a kérdés marad meg számunkra: **hogya mi vezeti az embert ide-oda utakra ... friss, puha-süppedős földszagú ösvényekre, vagy netán kopogós és biztonságosnak megítélt, jól lebetonozott szuper sztrádákra?**

Visszatérve azonban a demonstráció félbehagyott menetére és a már szóba hozott sajátos filozófiai véleményre.

Úgy tartom – és ezt a demonstráció is megerősíti számomra – hogy amint a képzelet határainak semmi sem szabhat határt, azonképpen az a valami, ami bennünket magába foglal és amit én félve valóságnak szólítok: számos olyan állapotban képes megjelenni, amelyek ugyan számunkra „időben” még el nem érhetők, de – ki tudja – számtalan alkalommal „áthaladottakká lehettek”. Így a nézőpont valamennyire megfordítható, netán átformálható a megismerő és a megismerés tárgyát illetően.

A második demonstráció, vagyis a „van-nincs varázslat” azt az ötletet adja nekem akarva-akaratlan, hogy az általában hiányzó jó kezdemények – mármint a megismerés és létrehozás nagymestereinek szent akarata nélkülözésével is – *tőlünk teljesen függetlenül léteznek *abban az értelemben, hogy már korábban előálltak ilyen-olyan, szép-izgalmas-meglepő struktúra csomók, mint a nagy valaminek egészen apró, de mégsem teljesen halovány részletei*.*

Segítő hasonlattal élve: **azt, hogy a tóban további élet van és benne kövér potykák nyüzsögnek, talán csak a horgászok tudják és értik igazán és nekünk „csak annyi” a dolgunk, hogy otthonunk jó melegével, már megrakott éhes tüzével várjuk szegény agyon fagyott pecsákat*.*

De azért ne felejtsük el apró kérdéseinkkel kifaggatózni mégis kedvesen és óvatosan: vajon nem csupán a közeli halas kofák már régen elsózni szándékozott – egyébként tetszetős küllemű – portékáival áztatnak bennünket?

Bázelben katedra

„Éj vagyok: íme hangosabb a szava minden szökőkútnak. És lelkem is szökőkút. Éj vagyok: íme csak most ébred a szerelmesek minden éneke. És az én lelkem is egy szerelmes éneke. Valami oltatlan, el nem oltható vagyok én bennem; ez akar megszólalni. Sóvárgás vagyok bennem a szerelem után, ez maga is a szerelem szaván beszél. Fényesség vagyok: bárcsak volnék sötét éjjel! De az a magánosságom, hogy fényesség övez engem.”

Zarathustra gondolataiból kibontva, „Az éjjeli ének” *mélyen érző képeiben* Nietzsche írásba foglalja a végzetében viharosan száguldó csillagzat és az önmaga lángjait már visszaváró, bár még mindéglen adakozó kéz „meg-gonoszodó látomását”.

És eme különös értelmű sorok hangulatával megtelve, föltámadt bennem a vágy – mint több irányba elágazó gondolat – hogy az író-filozófus önnön fényéből lényegyet eresztő magánossága ürügyén magam is kissé – de másként – „elkeseregjek”.

Mint a klasszika-filológia ifjú professzora, Nietzsche igen nagy megbecsülést szerzett **ama bázei egyetemi katedrán**. Ám sorsába mégis ez a felirat volt bevésve: „Hallod majdan a legnagyobb megismerés körül kavargó, könyörület nélkül zúgó mély csendet. De a dolgok rendje az, hogy az ekképpen fényesen világító napok egymástól elhidegülve keringjenek az adakozók boldogságával már kövéren betelve.”

Én is érzem – amint gondolataimmal vesződve – mind beljebb merészkedek a „tátongó sötétbe”. Egyre távolodom és már csupán gyöngécske lángom fénye lengedez köröttem.

Mintha egy hatalmas meteor kallódó gránitja – mely néha szikrákat szór valamely légtér peremén – hasítaná útját a messzi végtelenben.

És „befogja” olykor egy nagyobb égitest ... egy-egy talány, így amaz süvítve föllángol: de olyan erő nem létezik, amely keringetni bírná az ő lelassulására.

**Mert vén időktől fogva volt, midőn természetének tiszta vizét pocskolva ... belefáradt és meglátta orcáját az első ember. És ímé ez a kép a felszínen hullámozva félelmet ébresztett ő benne. Sejté kicsoda ő, de nem tudja „hogyan”. Ám a szemérem az értelem gyámjaként mögébe szegődék és így az első ember szorongással indult útjára. Gondoskodó értelemnek képzelvén magát: kezdé nagy sokasodását figyelni. És rátevén egyik kezét mindenre, de a másikat rátevén önmagára. És újabb kezét már nem bírván, szaladozik előre botladozva. Verejtékező homlokától látása ímé igen elhomályosodék.*

*Azóta sincs ez másként, de még növelé imbolygását a sok kerülgetés. Közben a szemérem tekintélyre emelkedék és ma már így hívják: „féktelen igazság”. Míglen a másik neve: „közös bánat” ... de van úgy, amikor egyszerűen „hogyan tovább-nak” szólíttatik.**

Így van ez, hogy „tehetetlen pályám” szegélyezi igen sok fölvetés, kéretlen kérdés. És mint hatalmas meteor kallódó gránitja, szikrákat vetek légkörük peremén.

És sok fuldokló égitest volt már integető társam: de olyan erő nem ragadt el soha, amely keringetni bírt volna az én lelassulásomra.

Kicsoda volt valójában

Az elkövetkező korok egyik kedvenc foglalatossága, hogy felfigyeljen rád, a legapróbb részletekig nagyító alá vegye még föllelhető dolgaid ... ha már nem vagy jelen és számára netán valamiért rendkívüli volnál.

Hogy a halhatatlanok közé kerülj kiábrándító ugyan, de elegendő, ha néhány „apróska tényező”, jól eltalált helyzet és a megfelelő pillanatban bekövetkező események összjátékának szerencsés résztvevője vagy ... és erre az egyik legtalálhatóbb példa talán: az alig harmincöt évig tartó „Mozart-i pályafutás esete”.

A „recept szerint” a világra jövetel után ki kell kerülni egy korai bölcsőhalált (ismert, hogy a hét gyermekből csak kisöcs és néne maradtak életben), majd – a gének és a lehetőségek szerencsés keresztezésén messze túlmenően – az apa keményen célratörő hajlamát is „muszáj kiérdekelni” ahhoz, hogy ugyan a gyermekkort elveszítve, ám a „megszenvedett tudással” a mámoros alkotói élet így kezdetét vehesse.

És nem kerülünk ellentmondásba a fejezet bevezető soraival, mely szerint: „újra felfedezzük az embert” ... ha a zeneszerző „felöltötté válása” körül lezajló számos hercehurcára és végül a hétköznapi anyagi komédiájában megfulladó életút váratlan befejezésére gondolunk.

Mert amint a gyermek kinőtte magát „mutatványai” és a kalandos utazások korszakából – így „kényszerűen” a kiteljesedő alkotói útra térve – ... **az akkori zenei műveltséghez mérten igen erősen lejegyzett és folyamatosan terjeszkedő kottatár** és előadói készség, valljuk meg őszintén: nem biztosította Mozart számára *sem a függetlenséget* ... továbbá – egy-néhány erős kivételtől eltekintve – az alkotó által mindig őszinte bizakodással várt *figyelmet sem* volt képes az elvárt módon nyújtani. Hiába halmozódik fel hangjegy kötegekben számos szívet melengető dallam és játékos lejtésekbe bűjtatott – talán az elveszített kincsek után vágódó gyermeki fantáziát magába záró – zenei lelemények egész özöne.

Mozart tehát igen nagy tekintélye és magas körökbe való bejáratossága ellenére is „már csak Mozart maradt” az akkori Bécs büszke városában, ahol a rang és a pénz birtoklásán túl bizony vajmi kevés dolog számított. Elismerték és megtartották Amadeust, mint a szellemi csillogás egyik legfontosabb „szállítóját”, mivel zenei tekintélyét Európa számos országából már erős garancia jegyezte ... *azt csupán helyben és a jelenben volt egy kicsit nehézkes dolog elhinni és befogadni.*

De újra visszatérve a bevezető gondolathoz: Wolfgang Amadeus Mozart halálát követően egy darabig „még ugyan jól ment a Varázsfuvola” és az úri szalonokban slágernek számított „közérthetőbb műveiből” jó pár darab ... ám lassan a legenda tisztos homályba vonult, hogy egy kis idő elteltével *keresni kezdjék ennek az embernek csontjait, hétköznapi tárgyait ... a házakat megjelölik ahol élt és „levadászák” a még föl nem lelt, kallódó félben lévő leveleit, jegyzeteit.*

Újra birtokolni letűnt korokból valamit, nem csupán a társadalom látványos gesztusa, hanem **az anyagi jelen emberének fölöttébb viszkető, alattomos sebére is enyhítő balzsam*.*

Mert amikor „egy rákövetkező kor” másodszor nevezi meg nagyjait és hétköznapi oldaláról is megpróbálja rendezni „amazok fölöttébb zűrös dolgait” ... bár hasznosan cselekszik kétségtelenül, midőn a feledés homályából így fölemel ... *de célja nem más, mint új mártírok fölbiztatása és kitermelése *ön maga majdan mindéglen föléledő éhségének csillapítására*.* A hőseket példának állítja elé, hogy légy jelened különleges figurája, mint a „rákövető korok” – majdan megépülő – dicső emlékműveinek vélt várományosa.

Történik mindez a mindenkor emberének el nem fojtható **igazság-akarása-igenlése ösztönéből fakadóan**, de egyúttal pusztá félelemből is, mivel a közélet mindig is óvta magát „a bosszantó eredetű valósídejű meglepetésektől”.

Könnyen pimasszá, irányítóvá válik ... netán a megszokott világot majd átalakítja ez a nagyszerű ember, akinek szándékaival ma még alig-alig vagyunk tisztában. Csak sejtés, hogy mily hatalmas ő és csupán vélekedés annak elementáris erőbírása. De elővigyázatosan és amúgy irigységünket is óvva meghagyjuk a jó elbírálást utódainkra, amikor amaz sem tehet már többet dolgaihoz. Így van hát, hogy „egy lépéssel mindig lemaradoznak tőlünk a csodák” ... igaz: kivételek mindig akadnak, mint Mozart kortársa és tanítványa Beethoven esetében az így is történt.

Őt tekinthetjük az első önmagát igazán függetleníteni tudó művésznek. Levelezéseiből kitűnik, hogy az elismerés hosszú és rögs útjának kitaposása után **nem volt anyagi erő, ami fölibé kerekedett volna**. Az ő terhe – ezzel szemben – keserves hallószervi betegsége korán kiütőző nyomasztó jeleinek folyamatos elfojtása volt. És ezt a csatát egész életében, ha nem a társadalom ellenében ... hát a természettel kellett megvívnia. Reménytelen vágyódása a családdal körül övezett boldogság után ... **örök magánossága** ellenére is „oly annyira a középpontba küzdötte magát”, hogy temetésekor általános gyásnapot rendelt el Ausztria „egész előjárósága”.

És jöhetnének példák, ellenpéldák sorra ... így Einstein, aki nem főművéért vehette át a Nobel díjat, de ott van újra egy zeneszerző: Handel, akit – halálát követően – „valóságos királyok” között helyeztek örök nyugalomra ... És folyhatna még így tovább, véget nem érő lajstromot vetve a felsorolás.

Azonban jó lesz, ha a kérdések átfogalmazásával tovább lépünk a **nagytság és annak föl-értékeléséből adódó problematika kör logikájának szánalmas ingoványából**. Annál is inkább, mivel dolgunk itt láthatóan amúgy is elvégeztetett. Igaz, hozzá tehetnénk még ezt-amazt ... példának okán, hogy a távolság térben és időben hasznossá lehet a későbbi korok általánosabban bíráló, független és „érettebb szemlélői” számára: **ám a végén mindig a megszenvedett felfedezések méltatlan helyzetének ásatásán találunk magunkat**.

Maradva Mozart példájánál ... miért nem inkább így kérdezzük: „Vajon mit jelent nekem az ő zenéje? Szükséges, hogy most is jelentsen valamit? Időszerű-e még az ő világa és ha igen, vajon miért és meddig ... örökké? És mit jelent Mozartnak, hogy mi figyeljük őt? Kinek szóljon ma ez a muzsika? Miért nem szól mindenkihez? Mit kell ahhoz tennem, hogy hozzám is eljusson? Vajon jól hallgatom-e Mozart-ot? Vajon őt hallgatom, vagy az életéből titkos vallomásokat?”

Tehát a fejtegetéseket, miszerint „kicsoda volt és miként vált zsenivé és vajon hogyan halt meg és mi volt a titka” ... jobban járunk, ha elfeledjük ... de legalább tegyük félre egy kis időre, hogy helyettük magára a lényegre, itt esetünkben a zenére tudjuk irányítani figyelmünk teljes fókuszát.

Ez viszont már nehéz (és szánalmas véget előidézhető) feladat a mai átlagos emberi feldolgozó készségnek, hiszen az már jó ideje nem a gondolkodás módjainak helyes megválasztását, hanem általában tények és adatok megjegyezni bírását gyakorolja. **Amint a mívelt ember ama vetélkedőn elégedetten körbetekint és megkönnyebbülést érez, ha jó döntést hozott ... nem is sejt, hogy az elmével játszani másként is lehet, aminek útja nem feltétlenül egy kíméletlen logikai teszt gyors kitöltése kell hogy legyen. De a "hogyan és miért" kimódolása körülményes és veszélyes. Helyette marad a „mit és mivel” ... Így markodba tények, adatok, titkok és „megfejtések” kerülnek az elvárt módon ... „kor-szerű” könnyedséggel.**

A példához már sokadszor visszakanyarodva: Mozart esetében azt a „homogén közeget” kellene megtalálnunk, amelyben ő élete során igen hosszan és folyamatosan elidőzött ... és számunkra is a legjobb talaj lenne abban a tekintetben, hogy magával Mozarttal, azaz a szellemmel ... a szellem által kialakított struktúra útján, tehát a zenén keresztül ... ilyen módon magával a lényeggel kapcsolatba kerülünk.

Hiszen a nagyság természete abban az örökkön szomjúhozó kívánságban gyökeredzik, hogy megalkossa azt a számára legtokéletesebb eszközt: zenét, verset, tudást ... mindegy bármit, valamit ... *amely a „végtelen térben és időn át” elvezeti őt – ha már másként nem nagyon lehet – egy jobb és igazabb világba.* Ahol előre megfogalmazott és több értelemmel bíró kérdések és válaszok útján (értsd: alkotás-értelmezés-alkotás) mindig másféle párbeszédbe képes bonyolódni önmagát, megújuló szellemeit „a mindenkor emberével”.

Véleményem szerint az a viszonylag összefüggő és eléggé tartalmas terület, amelyben megkísérélhetjük az imént leírt nagy találkozást a zenében ... magával az élő szellemmel, azaz *a nagyon is élő és a *halottak titkaitól még most is rettentően irtózó Mozarttal** – úgy tartom – a zongoraversenyek világa lehet.

Bár történetek szólnak arról, hogy a zeneszerző nem nagyon igényelte a klaviatúrát a „szemtelen muzikalitás” gyarapítására ... Viszont az is tény, hogy a hangszer, amellyel a szórakozni vágyó úri népet „játszi könnyedén elbolondította”, igen kedves eszköz volt szívének. Így joggal remélhetjük ezen az úton valódi párbeszédben „legyűrni Wolfgang Amadeust”.

Mert a dolgok értelme igazán ott veszi kezdetét, amikor felnövünk egy adott problémához abból a célból, hogy megbirkózzunk a feladattal. A szintre hozás általában egyéni ösvények kitaposását igényli, de ezen is túlmenően itt alapfeltétel, hogy rákényszerülj és éhez az utat Mozart zenéjéhez. **Egy csalódás gyötrelme, melynek utána a széphez nyúlni kényszerülök.**

A „billentyűzetre írt versenyművek első prototípusai” nagy valószínűséggel még az 1767 körüli időben keletkeztek. Az „igazi gyermek-Mozart” által komponált darabok a „korabeli zongorán”, a zongora elődjének tekinthető „fortepiano” nevű hangszeren meghallgathatók ma már számos jó hangfelvételen.

Ezt követően az „áradat” közel harminc versenyművet számlál, amelyek időben jól elosztva, tehát a Mozarti életút egészét „pontosan megjelölve” haladnak szépen előre egészen ... egészen a mind inkább bizonyossá váló végzetig.

És szinte valamennyi csilingel, szaladozik – de még szomorúságában is – fölszabadultan „már majd fölaprózva önmagát” és mégis: *közülük talán nincs egy sem, amely ne mint valamely gondosan becsomagolt és szépen átkötött ajándék ... mindig valami váratlan meglepetést ne hordozna magában ... tételesen is külön, mint önálló és megkérdőjelezhetetlen egység.*

A cél pedig „egyszerűen” az volna csupán, hogy mint valami libikóka „fent-lentje” tegyünk ekképpen: **a mi zongoraversenyeink ... azután – miként a játszótéren – engedjük újra „őt”, hogy ímé a tiéd ... majd vegyük újra magunkhoz a lendületet, hogy ismét mondhassuk ... figyelj, már megint a miénk ... és így tovább*.*

Mivel Mozart – bár ő maga kétségtelen élvezte tehetségének gyors és lendületes működését – „oly módon szeretett játszadoxni, hogy megfogta valakinek a kezét és vezette azt ...”

... majd elengedte, hogy érezze amaz pontosan lélegző együtt járását a nagysággal ... a szellemmel ... a magában magával mit kezdeni sehogyan sem tudó társsal ... aki híd a valóság és távoli idők között ... Aki ugyan kezdeményezi ezt a kapcsolatot, de a dolog úgy működik, hogy ennek az átmenetnek az egyik pillére kell, hogy te legyél ... Vagy netán azzá lehessél, ha passzív szellemed – amely mindenkinben ott rejtőzik valahol a híd alatt örvénylő mélyben – engedi és kívánja magát fölkerekedni oda ... ahol a „nagy kitalálók” most még lankadó karjai újra megfeszülve, kidagadó erekkkel ... téged a nem remélt magasba magukkal ragadni képesek ...

... így enyhítvén valami keveset „az ő felemeltetésükkel járó” – újra meg újra odaszegezett – magánosságuk ... és a számukra megítélt hosszú várakozás keservén.

Kicsoda volt valójában – függelék

Ebben a fejezetben rövidre szabott, tagolatlan vallomások útján, „egyszerű sémák” keretén belül megkíséreltem bemutatni azt a szférát, ahol Wolfgang Amadeus Mozart mind a mai napig életben tudja tartani magát. Talán téged is „visszapenderít” egyszer, amikor lomha járásoddal mellette – mit sem sejtve – elvonulni készülsz.

Tekintsd kedves olvasó az elkövetkező sorokat függeléknek, ahol – ha nem is mindenre és mindegyikre kiterjedően – **megrajzolom az „ominózus” zongoraversenyek számomra kitárulkozó fantázia világát és a pillanat szüleményeként megelevenedő szellemi oldalait**. Ahhoz, hogy a történeti Mozart is kicsit jelen legyen – „ne csak szellemek ijesztgessenek bennünket” – megtartom a feltételezett keletkezési időpontok szerinti sorrendet.

D-dúr zongoraverseny K.175. Salzburg, 1773. december

... *az első tétel* ... amely szinte a kezdettől elsodorni próbál türelmetlenségével; mintha valaki önnön rátermettségét hadarva sorolná, hogy elhidd ... ám a szép beszéd megmarad mégis; fiatal ez a szellem és jókedvű; egészséges és fénylő tekintet pillant le rám; a főtéma dallamában a nyújtott ritmusú, lassító rész olyan taglejtéseket végez, mintha ezt hallanám: „nézd mily szép az élet barátom és mi minden vár ma még reánk”; ilyen zenét „talál”, aki éppen ma ... a mai napon feltétlenül optimista ...

... *a második tételben* ... marad a nyugodt derű, de lassú menetben; bár a nyugalom kissé éretlen: esetlen nyugalomnak tűnik, amely azonban lassan-lassan mégis „felnövekedik”; ... mind ez a zenekari felvezetőben; a főtéma nem annyira különös, mint inkább kiegyensúlyozott és ami megfigyelhető jelenség igazán: az a kibontakozás utáni vágy és hajlam; szárnyra szökkenő pillangó látványa; a különös az egészben a könnyűvé válás és a nyugalom folyamatos birtoklása; mintha ezt nem vehetné el senki sem tőlem; adni akarás hallatszik odaátrol, mivel jó erőben van az, aki adni akar; a kitartott hangok néha harang-játékszerűen olvadnak össze a zongora hangján; szóval ... mintha soha nem lett volna problémánk ezen a buta világon ... igaz Amadeus?; bár a végén a kisebb hangnemi „eltévelyedés, áskálódás”, mintha mást is sejtetne ... talán ...

... *a harmadik tétel* ... kétségtelenül illik az eddiglen hallottakhoz: ahogyan harsányan „belekezd”; harcias és kihívó; fiatalos támadókedv jelenléte érezhető; a téma megint egyszerű, kissé túl egyszerű ... ám segít a zongora újra meg újra föltámadó zuhatagszerű „dohogása”; a téma-ismétlődések különböző hangnemben üdítően hatnak és mintha azt jeleznék, hogy „várjunk csak, lesz ez még másként”; én úgy érzem, mintha már a következő világban csatangolna ez a szellem; mondd: törödsz te velem?

B-dúr zongoraverseny K.238. Salzburg, 1776. január

... *az első tétel* ... főtemája „szokásosnak” ígérkezik, de hirtelen bájos fordulatot vesz: szerelmes tekintet mosolya, amely egy sétán visszatart röpké pillanatra az időből valamit; vagy pedig: no ne zsörtölj már ... itt vagyok ... hát figyeltem ... ígérem nem rohanok többé; kell a zenekar játékosága; a zongora csend után jön; és földézi, már el is varázsolja az előbbi bűvös dallamot; ... egészen messzire képes engem elvezetni; most nem annyira sietős az utunk; csak időnként jut eszembe, hogy „illene már hazamenni”; de a zongora-szellem azt mondja: maradj még, gyere erre is velem; ... ahogyan szedi pici lábait, de most nem siettet

annyira; mindig van mit megmutogatni; csak a zöld szín jut eszembe; erdő mező mező ...; leányka szellem is lehet, de mindegy itt a gyermeki világban ki miből eredez; kisgyerek voltam ma ...

... *a második tétel* ... nyitó dallama meglepően óvatos-szomorú; oly lassan lépked, mintha elhagytunk volna valamit és már keresni is hiába lenne; gyermeki mélabú, de legalább is nem öregember keserves sóhajtozása; mi van veled szellem?; talán te is kapni vágyódnál?; mint egy nagy-nagy sírás után még csendesen szípgó kisgyermek; mintha előttünk nem is merne hangosan „bömbölni”; a „trillák” vigasztalnak csupán és lassan derül felettünk az ég; talán eltévedtünk volna egy óriási mezőn?; csak nem a visszaút elvesztése bánatán búsulsz te szellem?; előbb még nem ilyen voltál, sőt: nem is ezt ígérted; kell, hogy magadhoz térj, hiszen csak meg akarsz egy kicsit ijeszteni, ugye?

... *a harmadik tétel*: nem lehet igaz, hogy a rácsodálkozás pillanata így megdermedjen... mást nem tudok mondani; hiszen ez az én kedvenc dallamom; nem is tudtam, meghatódtam; ha elveszem fáj visszadobni; napokig fülemben lüktet és nem szégyenlem, hogy tőle bolond vagyok; és a dallam jelentése pedig ennyi: van igazság, létezik béke és olyan nyugalom, amely kikerüli halálát; az unalomba fulladás ugyan hol van ...; és a közepén egy kicsit rám ijesztettél te szellem; sötétebb felhőket tereltél felém, hogy a főtéma visszatérő varázserővel még forróbban hevítsen azután ...

F-dúr versenymű (Lodron) K.242. Salzburg, 1776. február

... *az első tétel* ... „már szokás szerint” emelt fővel indul, majd hirtelen mindig egy kicsit megszeppenve elbújik; harsány szeretne lenni, de a téma mellékén ez valahogy elsikló akarattá lesz; a zongorák – bizony itt talán két szellem is bujkál – határozottan kezdenek és újra indítják a „támadást”; tart egy kis ideig, amíg trillák és hullámzó „skalázások” ezt elvetik; a „komolykodás” játékba fullad ezt követően ... majd vissza „gurigázásba”; mi volt ez?; mérgesek is tudnak lenni a zongorák; újra visszhangozni kezdenek, váltott-visszhangszerű akkordokat zengetve egymás ellenébe; most látom: te bicegő szellem vagy, illetve vagytok; „ellenpontoszerű ritmusban” véltem hallani imént újra a kezdetek harcias szellemét; de a lassan meglágyuló akarat mindig itt marad nekem; úgy összezavartok ti szellemek és csak harciasságotokat értem; miért rohamoztok ismétlődően?; bár olykor úgy tűnik, mintha egymással hempergőznétek; a téma mellékén olyan kedélyessé válik minden, de aztán mérges mozdulatok ... és újra kitisztul az ég?!; valami nyomja kedélyed ... netán a szellemek játéka mindig ilyen?; innen-onnan hempergőző ...

... *a második tétel* ... óvatos pátosszal indul; finom lépések ezek és a dallam egyszerű, szokványos; valamely hétköznapra ébredünk; miként ha valamit körbejárni készülnénk, olyan ...; mondd szellem mi dolgunk mára?; ám te még oly álmos és lusta vagy; már nem illő ilyenkor a nyújtózkodás; andalogni készülsz egy kicsit?; egyedül és valakivel is?!; séta úgy, mint amikor közben valakire gondolunk; a „váltott zárása” eme lassú menetnek igen fennkölt; hercegnőt szeretsz talán te szellem?; tündérlány után vágyódsz és mint ő: lábujjhegyen lépkedsz ... aha ...; szelíden viselkedsz, így eléred őt; úgy teszel – amidőn így hozzá vágyódnál – ahogyan ő szeretné; ez már két szellem sétája; szellemek szállnak és nem is sétálnak; magasban „pötyög” a zongora néha; azután a mélybe lehajlik és újra a váltott befejezés könnyű bája és a trillák ...; ... majd a zenekar alázata; finom lelkű szolga most a zenekar; végén harangjáték mindkét irányból: jelzés, hogy most igen jó itt minden; a zenekar szinte itt sem akar lenni ...

... *a zárótétel* ... amely induló dallamában oly elegáns és gavallér, hogy átmenet ez ám a javából; de felgyorsulni látszik a szellemek lélegzése, hogy majdan finom, úri lépteibe,

aprózott járásába visszatérjen; majd hirtelen mégis „megmásul”, gyors felzörrenéssel; mintha csak: nem összevesznének valamin?; vagy csupán látszat lenne a kecsesség?; netán a szellemek is álmodnák az egészet és ezért oly haragosak néha, így megcsalatkozva?; a párbeszéd megélénkül; ezek most egészen bizonyosan vitatkoznak egy kicsit; apróság ...; bizony tündérszellemek voltak ezek; ... mivel a szétágazó nyugalom amúgy honnan is lett volna?

C -dúr versenymű (Lützow) K.246. Salzburg, 1776. április

... itt azonban elhagytak a szellemek; a második tétel némely részlete és az egésznek a hangulata, zárlatai ... előre mutatnak ... egészen valamelyik bécsi versenyműre; bár az első tétel szívderítően vidám: nekem csupán a harmadik az, amelynek „taglejtéseiben” és a határozott vezetésű zenekari menete élén érkezik hozzám „apróska üzenet”: most nem találkozhatunk!; bennem is lehet egy kicsi hiba; ... és te se búsulj szellem: még majd találkozunk ...

Kedves Olvasó!

Meg kell azonban állnom egy pillanatra, amikor „az iménti párbeszéd eltévesztésén bennünket rajta kaptál”. És ha már annyira a távolban várakozó csodálkozás, a megfejtésre váró titokzatosság próbálná újra kezelésbe venni akár Amadeus, „akár más régiek” problémáit, hadd tegyem hozzá azért azt a keveset ehhez a „megközelítési módszerhez”: ... hogy a kis Mozart úgy volt nevelve, „olyan kisgyermekként volt nyilvántartva”, akinek idejében és hiánytalanul ki kellett járnia minden iskolát.

Kottaolvasás, hangszeres tudás és a „klasszikához” való alapvető hozzáállást az apjától, polifónia szerkesztést Padre Martini-től, opera komponálási „technikákat” szintén Itáliában ... új zenekar kezelési módokat Mannheim-ben ... és a rokokó szellemű „játszi könnyedséget” Johann Christian Bach-tól „örökölte” meg.

És miután „így beleverték a leckét, mert beleverhették” ... ő ezen az úton szépen tovább haladt és ahogyan azt megszokta már, megmaradt továbbra is szorgalmas és mindent könnyen lejegyző mesternek, ellentétben például Beethoven-el, aki igen lassan és „megfontoltan vette a gyakorlatokat”, annál is inkább, hiszen közismerten nehéz körülmények közül küzdötte fel magát a magasba.

**Szóval Mozart a „sokat vetek és általában mindent be is gyűjtök” módszerrel férközött számos, de talán nem az összes remekmű közelébe és fordítva: jó szívvel járkálván „köztük” ... nem csak azoknak tartott „eligazítást”*. Így merem leírni azt a gondolatot, hogy a „fiatal Wolfgang pályafutását” követően is akadnak szép számmal kissé egykedvű, de nem szánalmas és a csillogás minden jegyét így is magukon viselő – „érzelmileg érezhetően” zártan viselkedő – zeneművek „ama igen erősen lejegyzett és folyamatosan terjeszkedő kottatárban”.*

Újra kezdeményezve azonban a kapcsolatot ...

Esz -dúr versenymű (Jeunehomme) K.271. Salzburg, 1777. január

... az első tétel ... a pontosság és a jó megjelenés szelleme ez első pillanatra; a rátermett ember bátorságát és „játszi könnyedségét” érzem; a téma melléke mélyen emberi ...; jól is teszi a zenekar, ha ismételteti ...; fölény és nyugalom és kimunkáltság; készen vagyok valamire és ennek örülök; tudok szinte mindent és most csak bemutatom neked egy kicsit; itt most ez a szellem vagyok: aki érzi hatalmát és erejét lengedezni; pörgetek valamit úgy és addig,

ahogyan és amíg kedvem tartja; a végén kicsit elálmosodtam; tétovázok: hol is voltam? ... hol vagyok? ... trilla gyere, ébressz!; jé ... ez itt a zenekar ...

... *a középső tétel* ... mi történt?; mi baj, no mondd!; honnan ez a mély lehangoltság?; a dallam, amely soha nem vigasztal már; valami odaveszett; a zongora, a szellem próbál valamit elmondani; többször is belekezd és nem megy, botladozik ...; másként folytatja; ez is te vagy „szomorú”?; ez már a kifakadó szellem, mert valami nagyon nem esett jól neki az imént; csak úgy mondhatja el, ha *megárad*; egyéb módon ... „csupán panaszosan” nem lehet; én nagyon csendben vagyok és figyelek; ... hadd jöhessen bátrabban; mérgeledni is tud „áradozó”; a vigasz önmagad vigasza ... álmodozás ... tudom, szellem ... tudom; a vágyakozás most nem tenne jót és hagyd is ott egészen ...; lesz még holnap; a „most” megfojtana téged is; de ha újra ébredsz már nem fogod tudni, hogy „így is lehetett”; mást én nem nagyon tudok mondani; a te hangod ... tudom ... szebb; de légy inkább maga a tölgy, mint annak még mindig hajladozó, hamar hulló lombja; ennek most így kellett lennie; nagyon sokáig vagy szomorú; talán most megnyugszol végre ...

... *harmadik tétel* ... a fölpattanó szellem „hosszú rossz után”; fricskázik és szemtelenkedik, mivel így felejteni tud; felejteni akar; hosszan tartó trillák átmoszák, végig kutatják, „fölmasszírozzák” elbillenő érzelmeidet; a szaporázás nagyon jót tesz, én is érzem; hóban nem tudnék ilyen gyorsan szaladni; „apró lépteket” teremteni ...; sok-sok kopogó szellemet teremteni ...; és most?; miért álltunk meg?; mint valami lassú keringő; valami álombéli tánc; elrévültél révedező szellem?; az arcod előtt mozgatom kezem és te csak nézel mereven előre; hát szellemet is el lehet ma varázsolni?; olyat mond tudom, amit én úgysem értenék; akkor hát csak hadd jöjjön; úgyis szép nekem, ha te nem figyelsz rám; most erősen csak a te gondjaid a fontosak; felmagasodó lassú vonulat jelzi, hogy hagyjalak ... legyen egy kicsit így; hogy majd megint vehesd a tempót ... amit amíg élsz így sürgeted: „siessünk egy kicsit, olyan jó” ...

A -dúr zongoraverseny K.414. Bécs, 1782 őszén

... *első tétel* ... no szép, hogy újra látlak; meg is vagy szeppenve egy kicsit; mi történt veled, hol voltál?; hol vagy?; vigyázol mozdulataidra; milyen jól nevelt vagy ma szellem ...; megerősödtél és más színben látlak újra; megtanultál óvatosan mosolyogni?; én is jól vagyok és velem is történt ez-amaz; szép ez a dallam, amit hoztál, de nekem túl „vigyázó”; mondd, csak nem „rád piritott” valaki; netán csak elégedett lennél?; de hát éppen te ... miért?; beszéljünk rólam és majd így „oldalt” figyelsz?; értem ... dolgoz van; persze azt is látom: legszívesebben felemelnéd magad; de hát te szellem vagy, miért nem teszed?; álmosan ugrálnak a billentyűk; dühösen és nem szépen ébrednek ma; az illedelmesség és távoli gondolataid tartanak vissza valamitől; de mitől?; megváltoztál szellem, mint ahogyan én is; de én azt hittem te nem fogsz; azt hittem, hogy te nem tudsz óvatos lenni; nem ilyennek szerettelek meg, de így is elfogadlak és a szólót záró szakaszokban most megígérted, hogy nem tart ez így soká; mindegy ... lényeg, hogy újra látlak és jó színben vagy; azért nem mentünk el egymás mellett, igaz?; tudom: nyugodt vagy és csak vársz valamire ... pihensz és várod az alkalmas pillanatot; meg aztán biztosan sok más dolgod is akad ... már mondtad; ... de: hogy általában egy helyben vagy mostanság, az bizonyos; majd lesz még futkározás ... most egy kicsit egyikünk se „vágyja” már azt; no zenekar ne panaszkodj ... azt a legkönnyebb és amúgy is ... figyeld csak a szellemet: nincs itt minden veszve ...

... *lassú tétel* ... királynői dallam és nem okozhat fájdalmat; ahogyan szép, úgy méltóságteljes; miként a fenséghez járulunk, bár ... a közelébe érve kicsit túl bátrak érzelmeink; ám a zongora hangja szólal meg most; és a szellem igen megfontoltan teszi meg vallomását valamely nagyság előtt; beteljesült boldogság lehet ez; azért a nyugalom, a szelíd pislogó trillák övezte békesség; már meg van az, ami után régóta vágyódtunk; és amikor kiáradsz szellem te is, meg

én is: tudunk ennek örülni nagyon ... bizony; és ha soha nem érne véget, azt egyikünk se bánná; én is voltam sokszor így, de te most úgy hiszem: először vagy így szellem; már megint csak magad elé tekintesz; nem te varázsolsz, hanem téged érintett bűvös pálca és most nem nagyon tudsz, csak így ... kicsit hangosan ... egy kicsit tudsz önző is lenni; hát van úgy néha, hogy nem bánja az ember; lássa aki lássa ...; értem én: szenvedély ez, ami elvarázsol; ha nincsen, akkor semmi sincsen ...

... *záró tétel* ... és íme most újra cinkos vagy; hogy van ez?; tán táncot jársz zenekar?; és te szellem a zongora hangján: tán titkod rejted?; mintha ti ketten ott: zongora és zenekar ... nem akarnátok nekem valamit elmondani; igaz, nem bolondoztok ... de tudom, hogy van valami jó dolgotok ... valami történt és ti örültök annak; örüljünk hárman hát; vagy a háttérből figyel sötétben valaki? ... valami sötét lejtésű dallam és nem mertek? ...; értem ... nem vagyunk egyedül; és ki „ez az ő” ... szabadna tudnom?; mindegy ... talán majd máskor; én soha nem lennék erőszakos; mivel te úgy is elmondanád valamikor; az a fő, hogy most minden rendben ...

C-dúr zongoraverseny K.415. Bécs, 1782-83 nyara?

... *a kezdő tétel* ... no megmondtam: csak előadod a dolgot egyszer; te aztán messziről jössz szellem: elől még mókásan, mint egy sok mulatsággal bővelkedő napon: vezeted nagy tréfával a zenekart; aztán pedig megtisztelő pompával ...; nem egyből, hanem vidám csínytevéssel kezdve előadni a nagy beszédet: ezt csak te tudod szellem; de most akkor is egy kicsit bohócot játszol; a „melléken” még csúfot is üzöl mindannyiunkból; és a zongora egy hosszú trilla után olyan hullámokban szabadul el és maga is hullámozni kezd ... amilyenhez hasonlót még soha nem észleltem; hogy csináltad ezt szellem?; hogy az ember azt tudja mondani: elég, ha csak szemlélhetem ... megfogni, vagy vele hajladozni ugyan hol volna erőm ... de így is éppen úgy jó; szerintem szellem ... bár nem vagyok beavatott: de ez eddig a „legszellemesebb napod”!; ... talán ... a legmegragadóbb mindenben: tudás ... kincsek ... érzelmek és hangulat ... varázs és valóság összekeveredése ...; a téma mellékén járok és mindig itt akarok maradni!; mert ez lehet a boldogság szigete; trillák is jelzik utamat!; akár ha én is zongoráznék; mindegy honnan származik a billentés, csak legyen így ...; megtorpanó dallam tán kétszer is: nem ijeszt meg; dúr és moll hangnemek váltása és a zenekari emelkedés még feljebb visz?; most mindent lehet?; szellem ... sokat változtál: javadra még jobban; azt hittem régebben voltál „az igazi nagy”; most ünnepélyesen, mint a bevezető zenekari lépkedés, közeledés ... közelebb hajolok hozzád és azt súgom füledbe ... de csak játszsz közben nyugodtan: szerintem most vagy a legjobb formában; a folytatás bizony nehéz lesz, de ha „innen” mégis elmegyünk ... vagy megérkezünk? ... sok itt a kérdés; ... szóval: kíváncsian várom, mi fog történni; bár kicsit eltűnődtél most ... megálltál egy pillanatra; és a zenekar ránt tovább ...

... *második tétel* ... hihetetlen ... szellem, azt akarod mondani, hogy boldog vagy?; de még nem vagy egészen biztos, mert az aki ezt a bájos melódiát neked ajándékozta: messze van még?; csak a bizonyosság van közelünkben?; jól látom, hogy így van?; úgy játszol, mintha nem akarnál valakit elijeszteni, de egyúttal akarod, hogy hallja a hangokat jól és tisztán ... tisztán és érthetően; minden szép a szerelemről szólna; nem érzem a szaggató súlyokat; nem baj az, hogy néha így van ... amúgy ha nem volna sehol baj, ugye ...; ám a dallam „hangsúlyos kapaszkodóin” azt érzem: mi most mindenkinek megbocsátunk ... bárkinek ... akárkinek; mert amikor „így” boldog vagyok, akkor nem számít semmi; ... de még az előre szárnyaló veszedelmek sem; most van az, hogy minden mindegy; egy kicsit elgondolkodtunk ... ébresztő ... trilla szólj már ... lepel messzibe hullik ...

... *záró tétel* ... mint aki takarodót fúj ... maga a zongora szelleme akarta így; mindenki fel ... új utakra!; bár szép volt itt és más nagyon, mint máskor ... nem olyan, mint általában ... és most szomorú vagyok, hogy íme vége; kicsit hagyj még, kérlek!; no jó, ám legyen: „legyünk

vidáman” ... kalapot fel és „agyó sziget”, viszlát könnyű valóság ... te ... szerelem és boldogság különös fonadéka; kapsz még néhány trillát és most már eressz; zenekar nyergelj!; „hangnem váltás jobbra, dallamot a középső állásba!”; itt sajnos nem maradunk már: hív a kötelesség; hallod a trillák? ... ládd azok is azt akarják és minden, minden ...; lehetne még tétovázni, ám azzal már nem lesz jobb; újra kell rendeződnünk, amint itt hagyjuk ezt a kis álmos helyet; tehát akkor ismét viszlát ... hallod?; zenekar elő; trombiták jelezzetek; ez a zongora elfáradt ... és a szellem bizony már messze „aluszik” ...

Esz -dúr zongoraverseny K.449. Bécs, 1784. február 9.

... hát igen: „beszélnem kell rólad” ... *a kezdő tételnél vagyunk* ... kezdetben nem szerettelek és „nem tudtalak látni” úgy: hogy tudtam és elismertem értékeid; de azután rájöttem, hogy paripád a zenekar; és ha már így van, nem árt, ha szereti és éhezi a jó versenyeket; itt most erősen ő húz előre és valami baljós jelek fényeit így ... először látom villanni szemedben; ... ahogyan a téma moll hangnemben kitérésnek engedelmeskedik; Don Giovanni féle baljós vég sejtése ez; aki nem akar kitérni és tudja még messzi a vég, ám: már számításba veszi azt; a zongorád ... szellem ... most erős akar lenni; ... amint egy vesztes háború, amelyet még ez a győzelem kell, hogy kísérjen; ezeket gondolom én most; a tudás, erény és maradék frissesség ma még legyőzi a rosszat, amelyben mi minden benne van; de ma még én akarok „erősen maradni”; ha a szellem gyakorol, az jó: gyakorolj szellem; mozgasd meg ujjaid; kell, hogy még szeress ezen az úton velem lenni; fejedelmi úton vezetsz engem te szellem, ha paripád: a jó zenekar is úgy engedi; ez az a versenymű, ahol fontos ... nagyon is fontos a zenekar jó jelenléte ... cinkos hajlításai, megálljt parancsoló rövidke lezárásai és határozott, méltó módon kanyarított vezető mozdulata; mintha a szellem elárulná önmagát: a jó zongorát valami másért, ami többet ér most már; ... midőn a figyelmet elragadni az képes volt; és mintha „valami már mozgatna valamit”, vészjósló jelek sokasodnak; a trillák is nyugtalanul rázzák meg magukat, mint borzas kis madárcák, ahogy óvatosan mindig körbetekintenek; és a végzet lüktetve fog „körül csábítani”; a zongora életben tart ugyan, ám a zenekar végrehajtója az „elközelgőnek”; azzal gyengít, hogy mindig újra figyelmeztet és fegyelmezni próbál; ... bennünket ... ó szellem!; te érted ezt?; mi van ma?

... második tétel ...

Kedves Olvasó!

Bizonyára észrevetted, hogy kissé elragadtattam magam. És „sorokba nem illő sorokkal” traktállak már hosszú oldalakon át. Bár a gondolatok csupán nekem oly beszédeseek ... Az is igaz, hogy „csak nálam teltek így a percek”, de ládd: így is lehet és ez való.

Azonban kell, hogy jó példámat szeresd és annak még megbúvó ösvényeit föl kutatni kívánd erősen! Ezért is van, hogy nem vonok vissza, nem törölök semmit ... bár: itt aztán tényleg minden gondolat „személyes”.

Csak a végén Wolfgang Amadeus meg ne tudja, hogy „így kitálaltam”!

Számos útvesztő

Én valami olyat tudok, amit te nem. Te meg valami olyat tanultál, amit én nem tudok ...

Azt mondom igaz világban élnénk, **ha ez a körhinta-beszéd, sem a pár-baj** – melyet lejegyeztem néhány napja egy sétán – nem volna annyira ismerős és megszokott az emberi tudat, no meg a hétköznapi gondolkodás számára:

– Szervusz, mi van veled?!

– Szervusz ... fel kell adnom egy lottó-szelvényt!

... ahol a kezdő alany „nem dobja vissza a labdát” miután így „faképnél hagyták”, hanem csak mosolyog és „bemegy a felkínált előadásra gyakorolni egy kicsit”.

És valóban ... bár tartja a mondás igen erősen magát: „színház az egész világ” ... de képzeljük csak el mi lenne akkor, ha a kérdező fél nem hagyná annyiban a dolgot, hanem helyette a „Figyelj! Én nem ezt kérdeztem. De mondd csak igazán, hogy vagy?!” ... utat erőltetné?

Elfogadott szokás ugyan, hogy általában udvariaskodunk, netán „körbe táncolunk valamilyen témát”, de valljuk be őszintén: **általában nem is abba az irányba vágjuk a fát, amerre azt dőlni látni szeretnék**. Ezek a fák bizony bennünket ütnek agyon és – mint ahogyan most én is szaporítom a szót – **csak az „emberi élet ingoványát” növelik lassú korhadásra ítélt testiükkel**. A „lélek mocsarának dagasztói” ezek a nagy szavak: illem, szokás és szelíd jóakarát. Minden bántás nélkül ...

Visszatérve azonban a kezdő gondolatra és a **jó szokások talaj-gyakorlatát immáron kihagyva** ... csökönyösen ismételve, hogy: olyat tudok ... amit te nem ... mert te valami olyat tanultál ...

Amint azt a megelőző fejezetek egy-némelyikében párszor már kifejtettem és Nietzsche gondolatai után újra és újra „szabadon terjesztem”: **akárhogyan is marasztal és lehúzna mélyre ... én a megszokások és elvárásaink lápvidékét mindig elhagyni vágyom, amikor valami új és maradandó felé kinyújtom kezem**.

És az is való, hogy „csöndben lapuló megrögződéseink” hiányában szinte létezni sem tudna bennem magára csak valamit is adó, önmagát megújítani igyekvő tisztességes gondolat.

Így nem csupán **erősen figyelem, de szinte dermedten csodálom is Wolfgang Amadeust**, aki viszonylag szűken szabott konvencionális keretek között képes volt feszegetni a végtelenség határait.

Hogy mi minden zajlódik le a tudatban az elmével való játszadozás során ... hadd mutasson rá még *egy kitérő példa, amely az önkényesen kialakított elvárás „jó eredményeire” kitűnő rávilágítás kívánna lenni.*

Mindig is szeretem a számok világát, „mint valami megfoghatót felemlíteni” ... valahányszor **valamely probléma felgörgetésének nehézkes útjára tévedtem**.

Nos tudjuk, hogy már régi korok embere is belebonyolódott különböző „matematikai praktikumokba”, sőt: egy időben külön mesterségnek „számított a számítás” tudománya. A középkorban kisebb versenyeken vívtak meg eme jeles mesterség művelői. Ők voltak a számoló-mesterek, akik rendes fizetségért cserébe: kiszámoltak különböző arányokat, méreteket és hasonló – valós alapú problémák képezte – kívánságoknak tettek eleget ... igen nagy megbecsülésnek örvendezve.

Számukra talán elegendő volt „játszadozásuk színterén”, ha a – napjainkban „természetes számok halmazaként” nyilvántartásba vett – számkörben dolgozhattak ... mondjuk ide értve akár a nullát is.

Szóval, mint Nietzsche fejtegetései után azt megértettem, **mivel sok-sok „egyforma” összehasonlítására számos igény keletkezett, jöhettek a „lajstromot vevők” szép sorjában előbb ezerig, majd így tovább kedvük szerint a végtelenbe menetelve ...**

Igen ám ... azonban történt egyszer, hogy „az egyik leggyöngébbje” – a nagyon sok közül – eltévedt és mire megtalálták, szegény igencsak összepiszkolta magát és így festett – félénken, kicsit szégyenkezve – amazok nagy csodálkozására: mínusz egy. Amit azután a még „korszerűbb” emberek megszoktak és megszerettek, „egészen egyszerűen” azt nyilvántartásba vették. Így ezt követően **besorolhattak utána a megszeppent társak is**, hogy ekképpen a számhalmaz kibővüljön: hogy **ami természetes volt eleddig az legyen immáron „egészen természetes”**.

Tehát a számhalmaz kibővült, amelyet ma már így neveznek: „az egész számok (természetes) halmaza” ... benne 0; -1; 1; -2; 2, stb.

Mire való beszéd ez? Arra „egészen” biztosan megfelelő, **hogyan az emberi gondolkodás „furmányos kavarodó képességét és készségeit” rajta keresztül „szaporán” bemutassam**.

„Tovább csavarva egyet a halovány gondolatmeneten”: például a $6 - 5$ művelet elvégzésekor semmi nem indokolja **ama mínuszok** jelenlétét, ha csak nem a műveletbe bocsátkozó két szám közötti **másik mínusz** zavaró jelenléte nem sarkal bennünket „új utakra”. **Tehát amennyiben idegesít bennünket ez a fonnyadt rossz szagú művelet, amelyet úgy neveznek: kivonás ... megtehetjük, hogy az előírt műveletet másként „mondjuk el” és ezt a „primitív technológiát”, amelynek még a lehelete is irtóztató: különbség képzés ... a számhalmaz bővítése árán még az emlékezetünkéből is kitöröljük**, azaz helyette átírjuk a kiindulási példát ekképpen:

$6 + (-5)$... és idáig érthető tehát a dolog.

Most ugyebár van egy kis „jelölési maceránk”, de egy műveletet, a legrútabbat: az „elvonást” kilöktük a sorból, mivel segítenek a negatív számok, amely utóbbiak létezésének eddig más értelmét itt igazán nem is láttuk. Hát ehhez a hiánypótláshoz **kicsit „meg kell piszkálni” a nyitó példát** és helyette foglalkozzunk a következővel: $5 - 6$... mintha most ennek elvégzése volna a feladatunk.

Nos, mindjárt másként fest a dolog, mivel második példánk **igen furcsa véget eredményez** ... kicsit tréfásan annak műveleti végeredményére gondolva. **Azaz kellenek „ama mínuszok” és jöhet az egész társaság ... nehogy valamely akármilyen hasonló helyzetben netán majd újra magyarázkodásba kényszerüljünk.**

Végül „rántsuk le azt a bizonyos leplet”, mi is az ami itt valójában egyfolytában működik és fogalmazzunk – mondjuk az utóbbi példánál maradva – úgy, hogy nem az $5 - 6 = (-1)$ számításra gondolunk, hanem helyette a vele egyenértékű, a **valószínűleg mindenki számára ismert és barátságosnak megítélt módszer segítségével**, a „mérleg-elv” által átfogalmazott $5 + 1 = 6$ problémára (mindkét oldalt növelem 6-tal, majd 1-gyel is).

Természetesen az imént leírt „bűvészkedés” minden valamire való matematika tanár számára közismert és nyilvánvaló logikai okfejtés kell hogy legyen, *mint az ekvivalencia probléma „látványos görgetése” egyszerűbb kiinduló feladatban*. Akár egy kedvesináló tanév eleji matematika óra keretén belül.

De a mi célunk azonban ezzel szemben egészen más volt ... ahogyan az elején azt jeleztem is: „*az önkényesen kialakított elvárás „jó eredményeire” kitűnő rámutatás kívánna lenni*” ... idézem „egykori önmagamtól” eredeti törekvéseink „kulcsait”.

Tudniillik megint ott tartunk ... és ez a fenti példálódzásban gondolom meggyőző erejűen bizonyított volt, hogy *kedvüinkre azt csinálunk amit akarunk: azaz értelmünkkel éppen úgy lehet játszadozni-babrálni, miként például érzeteinkkel, illetve annak egyik „hűséges hamisítójával” – szemünk működésével – maga a természet bármikor azt kedvére meg is teszi.*

És így a nagy gondolkodók „újra belekeverednek valamibe” ... ahogyan ezek az innen-onnan előszedett kicsiny kérdések ismét nehézkessé válnak. Mert nem győzöm hangsúlyozni, hogy a súlyos gondolatok azután újra „lebontják magukat”, hiszen valaki úgyis megpiszkálja majd „bensőségüket” és ekképpen a lényeg, mint többé-kevésbé egyszerű fogalom netán újra meg újra – igaz mindig „más orcában” – előtérbe kerül.

A számokkal dobálódzó példánkban ez pusztán annyit jelent, hogy **minden ami „számít”, vélt kitaláció csupán az örök ifjú értelem szuper megújuló „kor-szerű” játszóterein**. Így van ez, hogy miután célunkat kitűzzük és azt megvalósítjuk, am azt ... – és most jön a lényeg – ismét magyarázni kezdjük ... ezt követően újra lebontjuk, vagy netalán renováljuk az egész építményt?

Oda lyukadok ki újra és újra, hogy minden ami átgondolt, olyan lehet, amilyen szeretne lenni. Így éltessék például Descartes, vagy akár Kant. Ugyanakkor bármely dolog, amelyben eddig megbíztam becsap, hazudik és kihasznál, hogy „szegény Nietzsche-nek is adhassak valamit” ... mivel hogy ez az ember oly állhatatosan figyelme alá akarta vonni szinte az egész világot. **De azt azért sejtem, hogy hihető valamennyire a tér, ahogyan kinyújtom a kezem és szemmel láthatóan a robotkar működésre kész ... merre is nyúljak? Van hová, vagy csak úgy tűnik?**

Tehát a természetből és a társadalmak természetéből, valamint azok „jó szokásaiból” táplálkoznunk muszáj, „miközben az agyunkkal azt cselekszünk, amit csak akarunk”. De látni kellene és folyamatosan „érezkelni volna illendő”: hogy mindez csupán játék, lepel, maszk és álca.

Nos ha ilyen módon tisztában vagyunk a veszéllyel, azaz valamennyi porcikánkban – bár előrébb araszolva mindig egy keveset – csak kételkedünk, kételkedünk és kételkedünk (Descartes) ... valamint beidegződéseket és megszokásokat hasítunk fel erős lélek-jelenléttel szűnni nem akaróan (Nietzsche) ... miközben „éppen valami újabb szellemi parádét készítünk elő” (Kant) ... akkor bármilyen furcsának tűnik és „elképesztően hangzik is”: eljuthatunk a nagy felfedezések és „létnyi megnyugvások tetszetős (azaz megszokott) állapotába”.

Bizony, bizony ... Áldott jó dolog ez.

Öt perccel hat után

Megszabadulok az idő valamennyi hozzátapadt szennyes fogalmától. A nyilvánvalótól ... a megfoghatatlanul valahogyan mégis „létezőtől”. És egyre csak kérdezem, kérdezem, kérdezem: mi hát az idő? ... igen ... mi hát az idő? Természetesen az eredmény attól függ, mennyire bonyolítom el. Ám én most odafigyelek és valahányszor választ adni készülök a kérdésre, előtte mindig fontolóra veszem, hogy *mi is indokolná meg a cselekedetet*.

A mozgalmas világ kazamatáiban bolyongok. Akár beszélgetek éppen, vagy dolgozok „valamilyen csodán”, netán csak pihenek keveset ... egy valamit bizonyosan mindenhova elcipelek. És tudatom legmélyén – mint saját magam nyilvánvalóságát – a nap bármely éber szakaszán átkosan magamban kell hordanom ... ez pedig nem más, mint tulajdon testem.

A test nyilvánvalósága olyan alapvető dogma, amelytől – feltételezem – szabadulni az ember soha nem fog. Miként a nyelv és maga a gondolat, úgy a lélegző test is „olyan erős jelenlétesség és annyira eleven kísértet, amely ártatlan megszokásaiban is képes a legnagyobb bajok okozójává kinőni magát”. Másképpen: mindent ezen a szövet- és csonthalmazon keresztül lebonyolítva, egyszer csak hajlamosakká válunk arra, hogy – mint sajátos meghatározó kiinduló- és visszatérőpont – belőle és ő érte származtassunk minden értelmet és igazságot.

Érthető tehát, hogy az „így megcsábult ember” – amit szokás úgy tekinteni, mint váz és tudat általában jól együttműködő kettősét – kényszerű módon saját elmúlásán, vagy épp ellenkezőleg: tovább fennmaradásán keresztül ... vagyis **eme önző váz-elme megvilágításban** vizsgálja, követi nyomon az őt érintő eseményeket.

Pontosan azoknak a – bennünket körülvevő – dolgoknak az együttesét (a kezdetben inkább még rendezetlen, szabad struktúrát), amelyet ez a kényszerűen mindig önmaga nézőpontjából megközelítő „párocska”, mint „függetlennek tetszelgő egység” ... helyesen fölfogni vél.

Innen fakad hát, hogy az „élettel kibélelt konkrétumok” (értsd: egyedek) pusztulásán és gyarapodásán keresztül már igen korán, feltehetően jó pár ezer éve kialakult az idő nyilvánvaló, voltaképpen „csupán érzett, de megmagyarázatlan”, hétköznapi használatra alkalmas fogalma, mint folyamatosan előálló probléma és „örök feladatot kínáló talány”.

Ebben a megközelítésben az idő elsősorban egyfajta képi megjelenés, amit elképzelni és megfeleltetni tudunk, úgy mint valamely *tudatos struktúra-csomó körül zajló és kifejezetten azt érintő hatások alapján újra megelevenedő képződmények lassú elvonulását*. Tulajdonképpen egy csíkot képzelünk el, amelyen „megelőző” állapotaink - beleértve a teljes fölmérhető valóságét – képzeletünkben szépen elhaladni látszódnak és ily módon az időt a mozgással együtt, illetve annak valamely különös és megfoghatatlan tulajdonságaként véljük megelevenedni.

És hasonló módon az időnek a „fantasztikumok világába való behurcolása” – még az Albert Einstein által lejegyzett dilatációs elv működtetésén is túl – nem tesz egyebet, mint – az imént említett sajátos látószögbe helyezve – **felügyeli ezt az össze-vissza ketyegő dimenziót, a tudat gazdagon és „kor-szerűen” felszerelt hatalmas kifutópályáin**.

Ezért ahhoz, hogy az idő fogalmát – ha már beszélünk „muszáj” róla – jobban megvilágítsuk ... nos hát a fentiek értelmében „igen erősen ki kell vetköznünk önmagunkból és nem árt tulajdon létezésünk tudatát is félretenni egy rövidke pihenőre”. Mintha „egy igazi jó mozit néznénk”, ahol a szék karfájába való belemarkolás sem segít, mert annyira hátborzongatóan izgalmas filmet sikerült kiválasztanunk.

De a terjedelmes bevezető után talán felmerül benned, kedves olvasó a kérdés, hogy a nyilvánvalóság talajából fakadó idő fogalom szárba szökkenése után, vajon maguk a hozzáértők: a tudósok és közöttük is első sorban a fizikusok ... mit tudnak kezdeni a számukra már „ilyen jól előkészített alapvetéssel”? Vajon hogyan értelmezik ők a dolgot? Vagy éppenséggel jobban tesszük, ha eredeti szándékunk szerint így fogalmazunk: *milyen célból és azután hogyan vették használatba ők az idő fogalmát?*

Azt tudjuk – düledező emlékeinkből valahonnan – hogy talán valamiféle betű, a „kis té” jelöli számukra – eléggé tiszteletlen módon – az idő fizikai mennyiségét. Tudniillik a „nagy testvér” csak egy lépéssel ugyan, de előbb elkelt „abban a bizonyos nagy tülekedésben” (felfedezések korszaka), így **csalódásba kényszerítvén őt magát a hatalmasat**: az időt. Igaz talán bőrünkön érezzük ennek hasznát, amikor oly kitartó módon pártoljuk és gondozzuk – kitüntetett figyelemmel – ezt a szerencsés: rangra és méltó címre licitáló társat, aki nem más „nevén megnevezve”, mint a *hőmérséklet*.

Igen jó, hogy róla is beszélhetek és kapva az alkalmon tartok némi pihenőt, mivel úgy vélem a gondolatmenet, amelynek végére „az időt majd jól helyére teszem”, erősödni fog az „incidens” által.

Amint az idővel, úgy a hőmérséklettel is ugyanaz a helyzet. A „nyomorúságos emberi váz által összetákoltt menedék volt az kezdetben”, amidőn „a kezdetek embere” naponta közvetlenül megszenvedte a hidegnek és nagy melegeknek önkényes hatalmát. Így tehát a gondolkodó lény hamarabb észrevette azt, sem minthogy ráért volna jeges áradás, vagy heves aszály beköszöntésével holmi morfondírozásra, amely ugyan az idő helyes fogalmának a kialakításához „elvezette volna” őt.

Szóval a fenti „valóságos helyzeteket kihasználva”, kissé tréfálkozva ugyan elbeszélgetem az időt ... de a dolog ennél több tanulságot is magában hordoz, ami „eredeti tervünk kibontásában” – ígérem – segíteni fog. Ígérem, de már mondom: tudniillik, mikor *a hőérzet kifejezésére és mérésére* a köznyelv „oly erőszakosan” kitalálta a hőmérséklet fogalmát, **alig győzték kapkodni fejüket a még alig létező fizikusok**. És ha már volt, hát legyen: kezdetben igen nagy örömmel, de azután egyre nagyobb fejcsóválás és mérgelődés közepette járták körül újra, meg újra ezt az egyre inkább problémássá váló – tulajdonképpen útjukban lévő – fizikai mennyiséget.

Nagyon picit tudományosan: ma már „tudjuk”, hogy a hőmérséklet az a fizikai mennyiség, amely egyenesen arányos (tehát „ugyanannyi-szorosára” növekedik, vagy csökken) a részecskék (molekulák, vagy szabad atomok) egy szabadsági fokára jutó (a tér egyetlen dimenziójára lecsökkentett) mozgási energiájával. Arányos vele, tehát valamennyire felesleges.

Így az időjárás jelentésben akár ekképpen is hangozhatna: „ma átlagosan a részecskék egy szabadsági fokára jutó mozgási energia várhatóan 1965 Joule körül alakul” ... ami bizonyára elég „viccesnek” tűnik és valóban nagyon problémásan tudná ezt a „hangvételt a közhangulat megemészteni”.

De a lényeg az, hogy – úgy mint az idő fogalma – a hőmérséklet is ... és „valószínű sokan mások” a hétköznapi ember megtapasztalásai és az azt követő megszokásai útján „kerültek a tudat megfelelő pontjára”.

És *minthogy a hőmérséklet valamennyire „feleslegesnek tekinthető eszme”* ... így – amint az iménti sorokban azt megvilágítani igyekeztem – felötlött bennem a gondolat – nem különben az amúgy is jelenlévő közismert nagy filozófia kérdések nyomására – *hogyan talán így van ez az idővel is*, vagy legalább annak némely kitételével kapcsolatosan.

A továbblépéshez gondoljuk át a következőt: az értelmes struktúrát, a tudattal rendelkezőt minden egyébtől, tehát a tudat nélkül bolyongó struktúra darabkáktól: *az „elkövetkezendőnek” esetlegessé változtató képessége különbözteti meg a most vizsgált kérdéskör (a fejezet kiválasztott problémája) vonatkozásában.*

Hogy ezt a kijelentést jobban megvilágítsuk, vegyük ismét Wolfgang példáján ... amint elképzeljük, hogy amaz „üres óráiban éppen nagy komponálásban töri a fejét”. De akármennyire is érzi a kiforrott tehetség a könnyed tudást, merre vegye az irányt: „a pillanat billeg”, az induló gondolat eredendően hibás azon tulajdonságában, hogy végére még nem tudott elsiklani ... **a lépegető gépezet ilyen módon tehát mindenképpen bicegő**, azaz a „pillanat varázsa és az éppen összejátszó körülmények” – akár a mit sem sejtő mester orrán egy hirtelen megtelepedő legyecske szemtelensége – képes a struktúrálás (most komponálás) menetén változtatni.

Mit jelent ez most számunkra? Nem mást, mint azt a roppant egyszerű, de igen fontos következményt, hogy csupán a tudat számára áll elő jelentőséggel az időnek az a „hétköznapi természete”, amely módon – visszagondolva megint a képzeletünkben megjelenő hosszú vonalra, „az események halál vonatára” – *„ennek a különös dimenzióknak irányítottságot ajándékozunk”.*

Tudniillik szokás így-úgy mondani: „vissza a múltba”, „ugrás a jövőbe” ... Ez a vonal tehát képzeletünkben, de nagyon sok szemléltető eszközön: tantermek falain, könyvek ábráin ... különleges abban a tekintetben, abban a hétköznapi valóságában, *hogy kitüntetett iránnyal rendelkezik.* Másképpen kifejezve a dolgot: nem mindegy, hogy a vonal mentén merre kalandozunk: netán jobbról balra, vagy fordítva?

Amennyiben lassan megértjük a feszegetett probléma jelentőségét, úgy engem ez – mint a gondolatoknak lejegyzőjét – igen nagy örömmel tölt el és javasolom térjünk vissza megint egy kicsit a fizikusokhoz. Remélem mindnyájan együtt vagyunk!

Makacsul újra nekik szegezem a kérdést: **mi célból kell ti nektek annyi idő?!**

Én azt mondom, amint egyikük fölnéz egy „örökre” félbehagyott uzsonna mellől, mindenféle jegyzetei és berendezései katlanából ... igen nagy értetlenséggel válaszolna valahogy így: **én a legalapvetőbb dologra használom, amely ebben a soha véget nem érő őrzítő ketyegésben számomra mégis oly kedves ... Játsszóházam üres termeinek feltöltéséhez és ha netán elunom a bennük lévő „bolondozást”, vagy hiányozni kezd valamely kiegészítő darabka ... hát őt hívom segítségemre: a „ketyegésében” számomra mégis oly kedves időt.**

És az új „babrákat” pediglen származtatom: ahogyan „egyiket a másikból” növeszti, ébreszti föl az elme ... Már régóta „oly megbízható barátainak” adok így új értelmeket, mint az „út”-ból – amely már „oly nyomott valami volt nekem” – növesztém a „sebességet”, vagy ahogyan az „elektromos töltés”-re építettem az „áramerősséget”, hogy fényeim ímé már megjelenjenek körültem.

Az a mód pedig, ahogyan megközelítém a dolgok bonyolódásának eme nekem oly nagy örömeiket fakasztó kútjait, így nevezetük: időhöz kötött változás lejegyzése ... Ami nem tesz mást, mint „a már nagyon unalmasnak” figyelem az idő egyenletes sodrásán által mérhető „változási gyorsaságát”.

Azután visszahajol önmaga katlanába és figyel tovább, nagyon figyel ez a fizikus, hogy a soha véget nem érő játszma valamely pontján végre bekapcsolódhasson az igazi játékba, **el-elrévedezve unván már eleddig föltárt kapcsolatait*.*

De a lényeg kedves Olvasó, **hogy a fejezet végéig kitarts-e bírásban** ... aminek folyamán ímé eljutunk oda, hogy „az idő használatának miéértje” a tudós számára nem jelent mást, mint

az új fogalmaknak örökös származtatása a várt megismerés felé való terjeszkedés így soha véget nem érő útjain. És tudjuk: ahhoz, hogy mennyiségek időbeli változásáról fogalmat alkosson, **pusztán a ketyegést hallgatózza ő**.

Mi hát az idő és miért van az, hogy „így kérdezzünk”? Mi az ami olyan titokzatossá lesz „ő” benne és micsoda hatalom az, amely az „örök makulátlan értelmet”, a magát alapvetően jó megközelítőnek elgondoló elmét ekképpen megfékezni tudja?

Válaszok és kérdések útján magam is bonyolódok ugyan, de úgy hiszem *az idő egyenesének „a határozott irányba való kinyújtása” téveszme és *a jövőt a múlt irányából értelmezni próbáló élő struktúra jajkiáltása csupán**.

Mint a rendezés egy sajátos módja, az idő túl sokat követelt már az éledező értelemtől annak pusztulása és „föltámadása” okán. Ám ha velem együtt – hűséges olvasó – elgondolod, hogy a világ, amelyet látunk, vagy netán csak látni és hallani vélünk ... nem más, mint egyetlen hatalmas – önmagát folyamatosan „átlényegítő” – struktúra, akkor nem fogod tovább értelmét feszegetni sem a múltnak, de a jövő titkai felé megcsábulni sem lesz már erőd.

Ímé jelened özönvízének hírért elhozni volt bátorságom ...

Mire való orvosság

Föltekintek a világra és szembetűnő jelenség a folyamatos *mozgás és átrendeződés* jelenléte. Sokszor azt is észreveszem, amikor „megfogható” a kényszer, **amint az éppen zajló cselekedet mélyén zakatoló motor köhögése már fülemnek sértő hang, a zötykölődő szerkezet megjelenése sem tetszetős**.

Annyira „sokan és sokat imbolygunk” az egyszerű hétköznapi forgatagában, **hogyan igen csak rá kell lépni a fékre, vagy le kell hajolnunk ama bizonyos talapzaton** (a ráérő emberek szobrai), hogy észrevegyük magát a nyüzsgést: *a megfogható lényeket valójában nélkülöző folytonos „átlényegülést”*. Szemünk megszokja a látványt.

Magam itt a városban, ahol élek ... meglepve tapasztaltam egy „sokadik hétköznapi zárórán”, amikor egy kisebb útszakaszt a megszokott forgalomtól mélyen elzárva, azon lassanként a félénken megjelenő gyalogosok és az egyszerű élet kattogó-nyikorgó hangjai óvatosan elő-előtűnedeztek. Olyan volt, mint ostrom után éledő település részlete.

És az élesen megváltozott helyzet visszavarázsolta helyükre az éleket. Mert ismét megtudtam: lehetne másként. De most a szerencsés véletlen megsegített, hogy ne kelljen újra fejen állva, vagy akár csak oldalt hajolva nézni a világot.

Mire való orvosság az nékem, hogyha hiányzik maga az ok: lelkemnek bizonytalanságba vetett hite. És **éveken-át-küzdöttem-át magamat**, amíg – mint megérdemelt pihenőre – végre eljutok oda, hogy **észrevegyem-fölfogjam-észrevegyem** a kérdés hangsúlyos oldalait. Ezáltal megszűnik az ok és nem fáj tovább az, ami eddig se fáj: jajgattam csupán.

Mi legyen az: fehérpap és ráírok ... avagy kötőmb, hogy föltárjam annak mindig is benne lévő szobrait?

Adjatok kezembe új vésőt és fényes kalapácsot ...

Záró gondolatok

Borzasztó hátrány, ahogyan önmagát kell, hogy vizsgálja az ember. Olyan ez, mint szörnyű sebéből történt önkézzel eltávolító bűnöző látványa sokadik akciófilmben. Ahogyan ott is ... az ember menekül valami elől. A filmben tudjuk kik az üldözők és a szabályok is világosak. Ám a bennünket körülvevő világ forgatagában azok, akik **bedobálnak mindenféle résekbe**, az örök bizonytalanság nyugtalanító – talán valamennyire kéjes – érzését vállalják magukra.

Magam részéről az a helyzet, hogy valamilyen úton-módon mintha tovább szeretnék élni: ezért teszem. És rájöttem, *hogy az alkotás és egyáltalán a cselekvés – mint sajátos hajtóerő – újabb tettekre, felfedezésekre ... míg a tunyaság, a hatalmon maradás és az elért eredményeken való ücsörgés kövér eszménye – az értelem eltompulásával – a test végzetének közönséges útjaira vezetik az embert.*

Apám szörnyű betegen halt meg. Már kisgyermek koromtól csak úgy emlékszem rá, mint fájdalmával küszködő – és ekképpen lelki vonatkozásban is eltorzult – szülőre. Érthető hát, hogy az őt gondosan ápoló Édesanyám mellett ... és mellettük ... így szellemileg kicsit egyedül voltam. *De mindketten jó példát mutattak abban a tekintetben, hogy a bajokból az értelem megmozgatásával valamilyen módon mindig ki lehet kászálódni.* Édesanyám – ha tehette – olvasott ezerszámra, míg Apám a „Krisztus születése pontos időpontjának meghatározásával” foglalatoskodott „rettentő hosszú figyelemmel”.

Azonban a sors egy napon, „egy szürke estvéli órán” bemutatta nekem a nyugtalan szellemet.

Polcon ücsörgött könyv lapjaiba zárva már régóta nyugtalanul. Éppen a „szokásos Nemeskürty kötetek” után kotorásztam – édesanyám kívánsága szerint – a város fényárban úszó, amúgy eléggé néptelen könyvtárában. „Sietősen matattam a címeket bogarászva”, **amikor kezem találkozott az Övével**. Már nagyon vágyódott beszélgetni egy kicsit, így kerültem én képbe gondolom.

Nietzsche Frigyessel ekképpen estünk igen jó barátságba. Azt nem állíthatom, hogy – akárcsak tiszteletből is – azóta „végigszaladtam volna valamennyi írásán” és tüzetesen tanulmányoznám élettörténetét ... de olvasom sorait. És ahogyan a nyomukban haladok, *olyan érzés merül föl bennem, mintha egy élő emberrel folyna a párbeszéd.*

Miután ezt a jelenséget fölfedeztem, tekintem őt azóta szellemi szülőmnek, de legalábbis a bennem még valahol megbúvó szellemi mozgolódás újrateremtőjének.

Nem vagyok „tanainak” követője, mivelhogy tanok itt igazán nincsenek. Ám mégis sokan óvnak „ettől”. De Tőle tudom – és a dologtól eltekinteni nem nagyon szeretnék most már – *hogy a gyöngeségéből kibontakozni igyekvő őszinte gondolat jó szomszédja lehet a megismerésnek.*

Szeretem Nietzsche-t, mert „közvetlen-szókimondó” és szeretem benne „ahogyan harcos”. Szeretem amidőn ma is ötleteket ad és nem tömjénezi túl „támolygó” fejem. Szeretem nyelvi fordulatait és rövid pengéjű éles logikáját ... ami gyilkos eszköz – jól tudom – ha rosszul forgatják. De szeretem nézni, ahogyan Nietzsche „megváltani igyekszik vele a világot”. Szeretem, ahogyan szereti az embert és azt is szeretem, „amidőn fölibé hatalmasodik”. **Szeretem azután mélybe hulló hangját hallani vélni.**

Egyszóval Nietzsche az én szellemi atyám, akinek bár rossz tanítványa sem lehetnék, ám lehetőséget, jogot és készséget adott nekem a körülvevő világ, hogy *„jó párbeszédekben alkudozhassak vele az emberi hogyanról”.*

**Nem mesterem, mert nekem nem kell mester.* Hanem élő szelleme Ő a nagyvilágnak, akivel
*jó utaimon találkoztam, amidőn az a paradoxon áll elő, hogy lassanként általa kibontakozni
látszódék egy különös túlvilág*.*

Természetesen ott ímé igen kevesen várnak szellemek bennünket: **nagy bedobálókat**.

Hivatkozások és szerzői jogok

Friedrich Nietzsche: A vándor és árnyéka – Fordította Török Gábor – Göncöl Kiadó

Nietzsche Frigyes: Im-Igyen szóla Zarathustra. – Fordította Dr Wildner Ödön. 1908. – Grill Károly Könyvkiadó

Módis Ákos: Töredékes beszédek – Országos Széchényi Könyvtár Elektronikus Irattára / 2006

Hürelmélet – A tökéletes világegyetem – Spektrum Televízió sorozata / 2006

Összkiadás – Mozart minden műve – Bánkövi Gyula sorozata – Bartók Rádió / 2006

Itt mondok köszönetet a Bartók Rádió sorozat szerkesztőjének és valamennyi munkatársának, hogy részemre Mozart műveinek jelentős részét a 2006-os jubileumi évben elérhetővé tették: ilyen módon azokat új megvilágításban és a „hiányzó részeket” is valamennyire pótolva „szemügyre vehettem”. Gondolok többek között a „Gran Partita”-ra, az „F-dúr andante”-re, az „Esz-dúr szinfonia concertante” változatokra, a számomra ismeretlen operákra, különlegességekre és még sok más meglepetésre is ... a zongoraversenyeken kívül.

Az „**Öt perccel hat után**” című, „**KIS FILOZÓFIAI PÉLDATÁR**” témájú alkotásra a teljes szerzői jogok:

© 2007 Módis Ákos

Szerzői jog a címlapon lévő

„**Én és a természet és én**” című képre:

© 2006 Módis Ákos